

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10 —

Félévre » 5.—

Negyedévre » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII. ker., József-körút 44. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉— Budapest, június 28. ☉—

A „HÉT“ t. olvasóihoz.

A közönség legműveltebb rétegeire számítottunk, midőn másfélévvel ezelőtt lapunkat megindítottuk. Formailag és tartalmilag előkelő jellegű, lehetőleg actualis hetilapot contemplantunk, mely a hét eseményeit visszatükrözve, s a művelt Nyugat eszméinek terjesztéséhez és a jó ízlés fejlesztéséhez hozzájáruljon.

„A HÉT“ várattalan nagy sikere bizonyítja, hogy a közönség lapunk irányával egyetért, hogy lapunk hézagot pótol és hivatása van.

Midőn olvasóinkat előfizetéseik megújítására felkérjük, azt hisszük, ma már nem kell nevekre hivatkoznunk. A közönség tudja, hogy lapunkban a legjobbak neveivel találkozik. A régebbi neves írók jóakarata és a fiatalabb nagylehetségű írói sarjadék ambíciója egyaránt támogat bennünket komoly és lelkiismeretes törekvéseinkben.

Reméljük, hogy a közönség pártolása jövőben is arányban fog állani a mi igyekezetünkkel.

Budapest, 1891. június havában.

„A HÉT“ szerkesztősége.

Orchidea.

Irta: JUSTH ZSIGMOND.

Az anya és leánya két különböző, szinte ellentétes korszakot fejezett ki. Az öreg színésznő a negyvenes évek erős, férfias asszonyaiból került ki. Az »állati élet« nyilvánulása érzett meg minden mozdulatában. Leánya picziny filigrán teremtés, olyan csak, mint egy orchidea: hamar elhervadó, életre képtelen, de a mellett bűbájos virágszál...

Az anya minden izével az életen csüggött, leánya, midőn megszületett, már meg is ért a pusztulásra.

Balczárné élt, szeretett; neki az élet a szerelem fakadását, virágait, gyümölcsözését jelentette, leánya Mártha, a lemondásra született.

Ellentétes egyéniségekben szinte a század vége s az azt megelőző évtizedek közötti éles ellentét volt megtestesítve.

Sok, sok éven keresztül, némán szevedve, egymás oldalán: nem értették meg egymást. Az anya nem tudta gyermeke iránt érzett szeretetét neki kimutatni, leánya nem bírt titkos, finomult szenvedésére az anya szeretetéből vigaszt meríteni.

Igy éltek — éltek — az egymás oldalán, értetlenül, magányosan, epesztve magukat, keresve azt a szót,

a mely megadja a kulcsot az egymás egyéniségéhez...

Hiába, hiába!

Balczárné, a maga idejében ismert vidéki operette énekesnő volt, bejárta fél Magyarországot, mindenütt diadalt, tapsot aratva. Pedig gyűlölte a színészetet, bár maga sem tudta, hogy miért.

Ugy érezte, ha felmegy a deszkákra s ott szeretnie, hanczuznia kell, a szive szakad meg. Nem ébredt öntudatára annak, hogy nem a színészetet gyűlöli, hanem az irányt, a melyre tévedt.

Ő, ki drámai korszakban nagy viharos évek levegőjét szivta be az anyatejjel: kinek az élet még most is, a szórszállhasogatás, az árnyalatok korszakában, az élet-nagyságnál nagyobb arányokban jelentkezett: néki a Háromcsőrü kacsza kotkodácsdalát, néki a Szép Heléna trágár kupléit kellett énekelnie!

Hogy undorodott attól a közönségtől, a mely nem értette, s a mely virágokkal halmozta el, és hogy undorodott önmagától, hogy így minden nap álczát öltve, a legszentebb érzelmeiből úz gunt.

De hát a kenyér — az vitte rá.

El kellett önmagát és gyermekét tartania. Önmegtagadás szóban és tettben. Ez legalább már heroizmus volt, s ha a Heléna rövid köntöse nem is állt a testéhez — az »önmegtagadás« daróc ruháját már örömmel, büszke arczczal viselte.

»Önmegtagadás!« Egész életének jelszava ez volt. Mennyit kellett később, midőn kiöregedett az Euridikék szerepköréből, nélkülölnie, hogy leányát a kor igényeihez mértelen nevelhesse.

Mindent, mindent érte.

Nem járt színházba soha, hogy a leánya minden premiéren ott lehessen, évekig elviselt egy fekete köntöst, hogy leánya elegánsan öltözködhessék. És ezt Mártha érezte, tudta, s mégis, mégis! Hiába öntötte volna szavakba gondolatát, hiába háláját, szeretetét, édes anyja csak nem értette volna meg.

Más nyelvet beszélt, más gondolatokat más alakban formulázott. Ezért nem volt a szeretetükön kívül egyéb közös köztük.

Igy éltek évről-évre, az anya árnyban, visszavonulva; a leány a külvilág szemei előtt, mint egyike a pesti divatos világ ritka ékességeinek.

Pedig Balczár Mártha is szenvedett, csak másképp, mint az édes anyja.

Tragikus volt élete születésétől fogva, s tragikus annak minden állomása.

Gyermekkora sötét volt, mert a társadalmi köréhez tartozó gyermekek csak úgy nem értették meg, mint anyja; sötétek serdülő gyermekleány évei, mert akkor ébredt tudatára annak, hogy pályát, hivatást tévesztett. Ez időben állt elő édes anyjának azzal, hogy ő is színésznő lesz, mint anyja s nagyanyja volt...

Egyszer mondta, de nem ismételte többet. Látta, hogy milyen szenvedést okozott vele az édes szülőjének.

Égyszerre csak belátott a lelke mélyébe.. a dicsőség rózsáinak töviseit pillantotta meg a szegény sebzett szivben.

Pedig, ha már meg nem értetheti magát, legalább nem bántja.. lemondott.

Aztán jött a szerelem korszaka. A kit választott, az távol világrészben, más légkörben, távol kis világuktól született.

Egy zeneművész volt.

Hogy jusson el hozzá, hogy értesse meg magát vele?

Viselte ezt is némán, a nélkül, hogy szólna, a nélkül, hogy valamit tenne. Viselte tragikumát, mert érezte, a pusztulásra született.

Azok az évek, a melyeknek szellemét beleszívta a lelkébe, nem tehettek érte semmit.

Korszaka: a *megértés* s az *öntudatosság* korszaka megtanította a megadásra. A zenész megházasodott, más vidékre vonult.. csak nagy ritkán hallott róla..

Senki sem látta sírni, csak némán mosolygott és hordta élte keresztjét tovább.

*

Mit adott vissza korunk mindazért, a mit olvasott könyvek, megérett dalok, beszítt tudományok formájában vesztettünk?

Mit ad vissza mindazért a friss eszméért, a mely lelkünk mélyéből, idegen befolyás nélkül fakadt — s a melyet aztán elpusztított, mint akár a forrásvíz kavargó habjait a sivatag égető napja.

Mit érzéseink közvetlenségéért, s mit mindazért, a mi *egyéni* volt a lelkünkben?

Mivel kárpótól azért, hogy otthonunkban idegennek érezzük magunkat, mit azért, hogy szülőföldünkön üveg-házi növényként elhervadunk, a mely a szokatlan őszi szelek hideg fuvallatát sinli?

Mit adott azért a szegény leánynak, hogy szerelmi tárgyát más világrészből, más hemiszférából választván, érzelmeinek szétáradó tengerébe fult?

Orchidea, Orchidea vagy te szegény leány, csudás virág, a mely nem földből fakadt, nem életrevaló, a mely nem bírja meg a tápláló cserfa légkörének erős ózonát.

*

Elérkezett végre az a pillanat is, midőn anya és leánya megértették egymást. Az élet tragikuma összehozta őket. A leány sorvadt napról-napra, senki sem tudta mi baja, senki sem hitte, hogy beteg, még édes anyja sem, míg egyszer..

De elmondom.

Künn, a Józsefváros egy kis házában laktak, picziny három szobás lakásban. Balczárné a benyilóban hált, a második szoba a Mártha szalonja volt telerakva csecsebecsével, virággal, a harmadik hálószobája. Ez utóbbi kamra ablaka kis kertre nyílt. E pár fa, bokor volt a két asszony egyetlen öröme. A kis kert telve virággal: rózsával, nyiladozó liliommal. Itt-ott egy ritkább növény, a melyet Mártha a virágkiállításból hozott haza. Ott egy magnolia, halvány rózsaszínű kelyhei, mintha rá lennének a csalit és keleti istenfáinak sötét lombozatára lehelve.. Azt a kis alacsony kőfalat görög folyondárral, glycínával ültette be a leány műértő keze..

És volt a kertnek csalogánya is. Istenem, hány-szor, de hány-szor hallgatta dalát, a mely édesen elringatta s azért megvigasztalni még sem tudta. Álmodott, míg a dal hangzott, s álmai messze, messze vitték, leomoltak körülte a kert alacsony falai, nyitva előtte a széles mindenség, nyitva előtte a szerelem birodalma,

mindegyik ember megérti, hallja a szive dobogását, csak úgy mint e virágok megértették, mit érez akkor, ha illatozó kelyheiket csókolja..

De hát késő az álom, késő az ébredés. Érezte, sorvad, már egész télen köhögött, az influenza volt, vagy más, ki tudja?

Az orvos hülést, gyomorbajt, meg idegességet konstatált nála; ezért lázas, ezért tágra nyílt sötét szemének villogása, ezért van a két piros folt ott a két viasz simaságu képén, ezért folytonos szivdobogása..

Egy este táncmulatságon volt, hol tánczolt, bár nem mulatott. A souper csárdást a végkimerülésig tánczolta, úgy érezte a táncz alatt, hogy az élet és a halál árnyai egymást ölelve, rohannak át a lelkén..

Úgy érezte, az ujjongó zene fel-felragadja a lét legmagasabb csucsára, s onnan a nemlét nyugalmi tengerébe lát. Oly kéjes, kéjes volt ez érzés. Érezni, hogy testének minden porcikája él, s a mellett tudni, hogy mindez hamisság: mert közel az örök nyugalom..

Halálra válva ért haza.

Lefeküdt, de nem tudott aludni. Soká olvasott — Baudelaire-t, kedvencz költőjét, kinek egyik-másik verse realizálta néki azt, a mit az a férfi, kivel előbb majd csaknem hogy az örökkévalóságba rohant, soha sem tudott volna megvalósítani.

Olvasott, olvasott.. az éj csendje ráfeküdt a lekére, félig nyitott ablakán besütött a hideg, fehér holdvilág, a kis kert fáinak zizegése hallatszik csak.

»C'est trop tard« ismétli kedvencz költőjének szavait, s elfujja a gyertyát. Egyszerre.. mi ez.. mintha forró láva bugyogna ki a száján, előnti képét, végig ömlik nyakán.

Istenem mi ez? alig hogy felsikolt, már fojtó köhögésbe ful a szava, reszkető, megingó testtel felül az ágyban, nagy nehezen gyertyát gyújt: igen... a vérhányás, a mitől oly rég félt, a mit oly rég várt. Mit tegyen? mit tegyen? Ágya mellett nagy virágos színes tál... azt rántja maga elé. Hogy hívja be anyját?

Asztalán egy kis japáni csengő, megrázza, csilingiling... tán anyja bejö... Hiába, az erős asszony mélyen, csendesen alszik, nehéz az álma, nem ébreszti fel a kis játék-csengő éles hangja,

Mit tegyen?

Hiszen így a saját vérebe fulhat... így, egyedül, távol minden élő és hú lénytől.

De hiszen ez mindegy, gondolta még e pillanatban is. — Így gondolkozott — azonban másképp cselekedett. Rázta, rázta a kis csengetyűt — a száján meg csak úgy patakzott a vér.

És minden egyes csengetyűszóra kivülről ugyanaz a felelet jött; künn a kis kertben a csalogány felérvett s versenyre kelt a csengetyűszóval.

Minél hangosabban szól a csengetyű, annál erősebben dalol a fülemüle.

Csilingiling. Csend... s aztán a fülemüle, s ez így tízszer-százsor...

A lány úgy érzi, elvérzik — — elhagyatva, egyedül, künn pedig a természet búbája hívja, integet felé. A magnolia virágait hideg fénynyel hintette be a holdvilág, egy korai virág illatát is szárnyára vette az éji szellő és minden egyes csengetésre a csalogány adja meg a választ... Hát a természet gunyt úz belőle? Hát így felel jajgató segélykiáltására?

Mintha csak a csalogány ma dalolt volna néki életében először. Mintha a virágok illata soha sem lett volna búbajosabb, mintha a hold sugara új fénynyel hintett volna be mindent — — Nem csenget többé. Legyen minden úgy, ahogy lenni kell. Elfujja a gyertyát, ne lásson semmit. Ha elvérzik, hisz akkor nincs ébredés többé, sem

hang, sem szín, sem élet, sem érzés, sem gondolat — —
Hamar elaludt, a vérveszteség elgyengítette, az álom még ma is könnyörült rajta.

*

Itt kezdődik az éltök Golgothája. De most már megértették egymást. Az azelőtt hangos, tréfás Mártha, ki nevetésével akarta bánatát elrejtteni, elnémult, s most, az azelőtt oly csendes Balczárné kezdte el a nótázást. Leánya beteg ágyánál mosolygott, tréfált, régi-régi elavult operette-áriákat dalolt, csipős kuplékkal altatta el haldokló leányát. Aztán, midőn kiment a beteg-szobából, a leány arcza is, anyjáié is elváltozott. Mártha meredt arczczal nézett fel a padmalyra, s várta azt a bizonyos órát; s az azelőtt nevető, hancuzó Balczárné kinn a harmadik szobában erőltlenül az egyik butorról a másikra rogyott, és hörgött, zokogott.

Egy felóra múltán megint együtt volt az anya és leánya. Nevetve, tréfálva az egyik, jóságosan mosolyogva a másik.

De azért kiolvasták egymás szeméből a hazugságot, és ebben a hazugságban értették meg egymást először az életben.

*

Egy reggel, már őszre járt az idő, az orvos — istenem, milyen kiméletlen még a fajtája is! — megmondta; ma éjfélkor kiszervenéd. »Csak«, folytatta szavait, »ugy vigyázzon, ne vegye észre, mert ha megérzi, hogy siratják, visszatérhet, ezzel pár napra visszaveti s ugy kinlódva elvergődhet még negyvennyolcz óráig, vagy még tovább is...«

— De hisz így két nappal tovább él, susogta az öreg asszony száraz, megtört, szintelen hangon.

— Így tovább szenved, csak ő reá szabad gondolnia.

És az anya engedelmeskedett az orvosnak. Ott ült a leánya ágya mellett és történeteket mondott el neki:

— Ugy ám, Mártha, furcsa világ volt az, mikor még én voltam fiatal, mondta s görnyedt derekát ki akarta feszíteni — de nem bírta, csak csüggedten esett össze, már csak a hangjával birt »dolgozni«, — tudod, Gyulán, mikor a komiszárius szeretett belém, és egész éjjel ott énekelte a zsandárokat az ablakom alatt. »Képeddel alszom el, képeddel ébredek,« volt a nótája, cigányra nem tellett szegény fejének... ez volt egyike az én legfurcsább szerelmi kalandjaimnak, mondta, s hangosan, szinte durván felnevetett, aztán megfogta a leány kezét — gyengéden, nagyon gyengéden végig simította nagy, széles, erős tenyerével, aztán ott az úter táján egy pillanatra meg is fogta a csuklyóját, igen, igen, lassubb már az érverése, még csak két óra, csak két óra, ismételte önmagának és kiült a hideg verejték a homlokán, — aztán meg a dunaföldvári fogadtatásom, folytatá erős — de tompa hangon, erről se meséltem?

Mártha némán intett neki, hogy nem. — Csupa rózsza volt a csónak, a melyen értem jöttek, egyik uri ember halásznak volt öltözve, ez is szerelmes volt belém, aztán a vízbe pottyant, ha ha ha! — nevetett még erősebben. S a leány meredt szemmel hallgatta s maga sem tudta miért; de helyeslőleg bölintott a fejével, mint a ki tudja, mily nagy sulya, értéke van annak, a mit az édes anyja mond.

Regélt az öreg asszony még sokáig, de egyszerre megszuklott a hangja s úgy érezte, nem bírja többé. Beszárad a torka, s a mi érzés van visszafojtva a lelkében, az most mind kitör belőle s zokogni, zokogni kezd el; de úgy, ahogy a lelke kívánja, úgy ahogy a természet parancsolja neki. És ekkor — — jaj — — úgy érzi, kiszalad a jajszó a száján, ekkor azt a velőtrázó

sikojt, a mely már majd hogy fel nem jutott a torkáig, emberfeletti erővel dalba fojtotta, s egy régi, régi kuplét kezdett dalolni, de egész hanggal, úgy, hogy betöltötte az éj csendjét, s széjjel áradt a sötét éjszakában. Egy dalra gyujtott, a háromcsőrű kacsából: »Kotkodács... kotkodács...«

Rekedten, élesen hangzik a dal, de a haldokló leány elhaló érzékei már alig hallják, boldogan mosolyog, nyitott szemmel maga elé néz s hallgatja, mintha csak vigasztalna a kedves régi dal — —. Gyermekkorra uszik hosszas ködben előtte, igen, ez a dal, hisz ez gyermekkor! És gyermekkoráról az ifju leány álmaira tér át, látja: rózsás lesz a kör, most bele uszik egy pompás tündérpalota, ajtaja tárva nyitva, rajta drága kövektől fényesre vert nagy terembe látni, ott sok, sok szép leány, de mind utat engednek neki, mert közöttük ünnepi díszben az ő, ő, ki közeledik hozzája, kitarja karjait — — igen, ez ő, s szólítja: »Jer simulj hozzám, ölelj át, ugy, ugy, csókold meg két szemem, meg a szemeim pilláját, kulcsold át karjaidat a derekamon, ne kiméelj, ha gyenge is, hisz csak a te karjaid között török ketté — —, ugy, ugy, dalolj te is — —, ez a szerelem dala, mely szent ima — —, emelkedünk, emelkedünk s elveszünk az örök némaságban!

És a dal hangzik, az öreg asszony mind erősebben énekel, rekedt hangján azért keresztül hallja a fali óra egyhangu ketyegését, a melynek közönyös nesze úgy érzi, erőt ad neki e perczek örökkévalóságát elviselni. Mereven a leánya szeméit lesi, e pillanatban azonban már e két szem üvegesen, élettelenül abba a világba lát, hol nincs álom, de tán szenvedés sincs...

Pünkösdi rózsza.

*Még szombat este kelyhe zárva
S pünkösöd vasárnap hajnalára
A rózsabimbó rózsza már.
Illatja üdv, színe ígézet —
És lopni édes tiszta mézet
A méheraj csak ide jár.*

*Kifakadását várta, leste
S mosolygva nézte szombat este,
Bizony, nem hitte volna még,
Hogy nem több, mint egy éj búbája
E kedves bimbót már kitarja,
Mire a hajnal pirja ég.*

*S tán pünkösöd napján meg se látja
A rózsát a bimbó barátja —
S hogy ujra jö pünkösöd után:
Immár a rózsza, szirma-hullva,
Ott csüng az ágán elvirulva
S illatja — egy emlék csupán.*

*Pünkösdi rózsám, szép virágom,
Hervadva tűnő ifjuságom!
Csodálva s búsan nézlek én:
Pompára oly hamar fakadtál,
Hogy azt az üdvöt, a mit adtál,
A míg volt — észre sem vevém.*

Kozma Andor.

Zichy Jenő gróf.

Egy csatornaépítési szakmunkával kezdte meg nyilvános pályafutását. Azután népképviselő lett. De a szakmunkája nem aratott elég elismerést s mint képviselő, nem aratott babért. Két évtized előtt az akkortájtban hangzatossá vált ipari mozgalmak élére állott s ez volt a legszencesebb gondolata, mert ezen a téren tényleg szükség volt egy jónevű, vasakaratu és erélyes emberre. A székesfehérvári kiállítás és a budapesti országos kiállítás között sok okos dolgot pendített meg. Befolyása, meg összeköttetései révén, sok jó eszmét segített megvalósítani és sok hasznos tervet életre kelteni. Az országos iparegyesület elnöki széke, melyet 12 év óta tölt be s melyre holnap ötödikben fogják újabb három évre megválasztani, jó iskola volt neki, mert olyan igazgatóság élén működött, melynek országos híré és képzettségét, avatott tagjaitól sok okos dolgot hallhatott.

De mint minden nyugtalan természetű embernek, neki is az a legnagyobb hibája, hogy nincs meg benne a *következetes kitartás*. Sokat markol, sokféle gravitál, nagyokat akar, de lázas tevékenységi vágya közben nem volt még soha kellő ideje arra: hogy minden tervet a józan kritika mérlegén következetesen kipróbáljon. Ezért maradt abba az általa megpendített alföldi csatorna terve, ezért unt bele a népnevelési egyletek eszméjének pussirozásába, pedig az ő általa ügyes füzetekben propagált ez eszméből keletkeztek nemsokára a közművelődési egyesületek. Ezért nem bír megmaradni az iparnak rá nézve leghálásabb mezején, pedig itt aratta legszebb sikereit (az említett kiállítások, az ipariskolák létesítése stb.) Kokettiroz a művészettel, a tudománnyal. Ma alapítványokat tesz a művészet javára, holnap kirándulást tervez Ázsia belsejébe: Egyik kezével a millenium programját egyengeti, a másik kezével világkiállítási készülődéseket tervez. Emellett ráér művésznőnek aranykoszorút készíttetni, az »Otthon«-nak képet küldeni, gazdaságát vezetni, gyermekeit nevelni s a kéregetőket elutasítani.

Egész közpályáján meglátszik az a rendkívüli hatás, melyet rá gróf Széchényi István tett, a ki — igaz, hogy a nemzeti ébredés hajnalán — szintén számos közérdekű kérdés rendezésével foglalkozik vala. Kár, hogy a nemes gróf ma, a munkamegosztás nyugodt korszakában nem koncentrálna erejét és áldozatait egy bizonyos irányban, mert csak így lehetne az ő jóakaratu intenczióinak és nem csekély áldozatkészségének igazi eredményeit kellőleg méltányolni, a mi hálásabb dolog volna az ő szempontjából is.

Ha kellő fegyelmet gyakorolna önmagával, szemben ha az ő jó lelke és nemes szíve egy határozott irányban koncentrált működési körre szorítaná folyvást dagadó tettvágyát: Zichy Jenő gróftól sok üdvös dolgot várhatnánk közéletünk terén. És várakozásunkban nem is fogunk csalódní, ha a gróf megállapodik, mert hogy ma még a »fiatal« emberek közé tartozik, azt nemcsak ő hiszi, hanem az általa nagyrabecsült szépnem is híreszteli róla. Hát csak maradjon még sokáig fiatalnak erőben, de komolyodjék meg munkában és hasznos, maradandó alkotások révén egyaránt.

Az erőszakhoz nem kell magyarázat.

A nagyon űrzött szembe esik a szálka.

A nyúl haragult a hegyre, de az mitse tudott róla.

Török közmondások,

Lelkiismeret.

Irta : GÜNTHER JÓZSEF.

Gyönyörű csillagos éj borult a devonshire-i bányák és vaskohók fölé. A csillagok miriadjai be-betekintettek a kohók rótvörös ablakain, melyek mint gigások fénylő szemei meredtek az éjszakába. A villanylámpák intenzív fénye összeolvadt a folyó vas vakító színével és e tulvilági disharmonia világította meg a munkások parányi kunyhóit. Zaj, mormogó zsvaj, csend, kalapácsütések, vezényszavak, az éji szél melancholikus suttogása szeszélyes rendben követték egymást. Egyszer távoli moraj, mintha ágyúütegek vonulnának valahol messze távolban, majd halotti csend, melybe borzalmasan játszik bele egy kicsinyke harang éles csengése, mely valahonnan a föld gyomrából jön. A közeli »Vilmos« tárna csengettyűje az; jelt adva, hogy jön a szén, vagy üresen megy a kosár.

Fekete alakok suhannak keresztül a téren zajtalanul, némán és el-eltűnnek egyik-másik hasadékban vagy kohóban.

A nagy olvasztó-épület monumentális ablakaiból egyszerre nappali világosság tör elő, megvilágítva a homályos területet rengeteg mennyiségű sinjeivel, kerekével, vasrudaival és itt-ott szeszélyes alaku vastömegeivel: a *medvékkel*. A nagy kohó ajtaját nyitották fel és onnan terjed szét e vakító fény.

Száz meg száz, derékig meztelen munkás hengerit óriási vastömeget az olvasztó elé. Belódítják a vaskolosszt, azután ráfeküsznek a hosszan elnyúló padokra, hogy ott várják be az olvadást. Egy szó, egy hang nem hallatszik. A vasolvasztók igen csendes emberek. Nyugodt, higgadt lelkiük, kiknek keze nem igen remeg, — mert nem szabad remegni. Igazi telivér angol mind. A vezetőmunkás szemei élesen tapadnak a manometerre, melynek csövében hihetetlen gyorsasággal emelkedik a víz.

— 1800°! hangzik tompán a vezető ajkáról és kezével egyet fordít a csapon, melyből vékony sugárban ömlik a megolvadt salak. A hőség iszonyu a teremben; a levegő majdnem fullasztó. A munkások már másodszor csavarják fejükre a vizes kendőket.

Egy óra mulva újra hallik:

— 2000°! Munkához emberek!

Mig leszálnak padjaikról, valami megnevezhetlen mormogás, zuhogás hallatszik a kohóból.

A rémület lekötözi a lábukat, elfojtja a torokban a hangot. A vezető keze megkövesülve marad a csapon, melyet ki akart nyitni.

Mindez egy pillanat műve.

Borzasztó durranás reszketteti meg az épület négy falát és a munkások szívében megkövesül a vér.

Azután infernális zugással ömlik ki a kohó szétvetett falán az olvadt érc...

Sajátságos szag terjed szét a levegőben és a vakító fehéren folyó vason fekete foltok uszkálnak ide s tova...

* * *

Az alvó munkások és munkásnők rémulve ugranak ki ágyaikkól a bömbölő hang hallatára. Az ijedelemtől eltorzult vonásokról le lehetett olvasni a réttentő hirt: »Elrepedt a nagy kohó!«

Mindnyájan mereven néznek az olvasztó rótvörös ablakaira, melyeken belül iszonyun pusztít a lángtenger.

A vészharang eszméltre téríti a páni félelemtől meglepett tömeget. A tárna mélyeiben megszüntetik a munkát és a koromtól, szénportól ellepett munkások sietve tolongnak szivattyukért és vízfordó edényekért.

A fiatal mérnök maga segíti huzni a nehéz kocsi-kaft és veszi kezébe azután a vastag szivattyút.

Az épület valóban borzalmas látványt nyújt. Hatalmas lángoszlopok dohogva emelkednek az ég felé, hogy a magasban, mint legyező szétterülve hullassák a szikrák miriádjait. Egy-egy tompa durranás, hatalmas roppanás, az üvegtáblák éles csörrenései jelentik, hogy pusztul nyomról-nyomra a kolosszális épület. És e lángtenger körül jajgató, imádkozó asszonyok, remegő gyermekek fájdalmas zokogása, melybe mint orgona szól a tűz kísérteties pufogása, amint a vastag vizsugár a lángok közé lövell. A megszakadt kohóból fehér lángnyelvek tolakodnak elő, mindig új és új erőt adva a fékevesztett elemnek.

A hőség mind nagyobb és nagyobb lesz, a szomszédos épületek ablakai csörrenve hullanak a földre. Az embergyűrű mind tágabb és tágabb lesz, mert a hőség most már fullasztó. A mily mértékben nyer tért a tűz, oly arányban kell az oltóknak hátrahúzódniok. És midőn pokoli lármával a tető is beszakad, mintha ördögök támadtak volna elő, egy láng lesz az egész épület, abahagyják az oltást és sietnek védelmezni a többi helyiségeket.

Az olvaszó pedig ég, mint óriási máglya, melynek vastag, fekete füstje az áldozatok lelkeivel tör a csillagok felé, kísérve az anyák, feleségek és gyermekek zokogó kardalától...

* * *

Pedig csak a kohó ventilátorát felejtették kinyitni. *Felejtették!?* Ki tudja?

Egy fiatal szőke haju skót munkás támaszkodik a kormos falakhoz. Az épület négy fala borzalmasan mered a semmiségbe rovátkos fokaival. A finom korom ujjnyi vastagon rakódott le mindenhová. A hatalmas gőzkalapács ott fekszik az üllőn, mélyen bevágódva, a mint lezuhant az iszonyu hőségtől megolvastott sodronykötelekről. A két gerenda, melyek között fel-alá mozgott, mint munkáját bevégzett guillotin ágai nyulnak a magasba fel. A földön óriási vastömegek, a mint kirontottak a kohóból, elpusztitva magok előtt 200 embert.

Az a fiatal ember meg sem mozdul. Aczélszürke szemei mereven tapadnak a kormos falakra, a semmibe. Arcza kintől rángatózik, vérpiros, nedves ajkait annyira harapdálja, hogy a vér szinte kicsattanni látszik. Mint a ki visiót lát, érzi a megnevezhetlen fájdalmat, idegrendszert megrázza az a hideg borzongás, ujjai hegyében bizserg a vér és önkéntelen szorulnának össze, mint madárkarmok, hogy megfojtsák a névtelen rémet. Nem lehet. A semmi fagyos lehelle meglegyinti arczát és érzi, hogy mint sápad el. El akarja úzni a rémet; akarja, hogy ne lássa: nem lehet. A szem mereven tapad a semmire, szemgolyói kidüllednek és azt hiszi, hogy lát. Pedig nem; a láthatatlan rémek a felkorbácsolt lélek visiói. Akar valamit és semmire sem képes; annyira nem ura önmagának, hogy ujjait nem képes szemei elé helyezni. Érzi a borzalmas látvány hatását és nem tud vele betelni. Valami kényszeríti, hogy nézze; erőszakolja, hogy lássa azt az izzó fehér folyamot, a mint neki ront kétszáz embernek és egy szempillantás alatt égő oszloppá varázsolja valamennyit. Látja a kintől eltorzult arcok vonásait, szinte érzi a tehetetlenséget, a rémület gigási erejét, mely összeszorítja az ajkat: nehogy szó férközhessen keresztül a fogakon. Azután az infernalis látvány, a lángtenger, a tető berokadása, a borzalmasan szép tűzijáték... egymásután korbácsolják vergődő lelkét. Ajkai kiszáradnak, míg homlokán hideg verejték gyöngyözik. Aczélszürke szemei megtörnek és az óriás férfi inogni kezd elszibbadt lábain.

* * *

Milyen boldog volt négy hónappal ezelőtt. Csupa vigság, csupa élet. Fiatal, kis feleségével paradicsomi boldogság lopózott a parányi kunyhóba. Szerették egymást végtelenül. Alig várta, hogy hazakerülhessen a kohóból és ölelhesse feleségét.

Hiszen senkie sem volt. Mint ágról szakadt árva került Glasgowból Devonshire-be; felvették inasnak és rövid nyolcz esztendő alatt munkavezető lett; majd a kohónál alkalmazták. Tiszta fejű, higgadt lelkű munkásnak ismerték. Jelleme gyémánt volt, kedélye szinarany. Mosolygott, kaczagott mindig; a mulatságnál első személy, és mindehhez nem volt borívó. Kicsiny keresményét összekuporgatta, abból javította ki rozzant kunyhóját, azzal rendezte be szállását. Szerették mindenütt; a környékbeli lányok ugyancsak kedvében jártak, mert tudták, hogy jó kereső és tudták, hogy szive szinarany. Nem keringtek róla szertesztét apró történetkéek elcsábított lányokról, bolonddá tett asszonyokról. Egyenes jelleme nem tűrt foltot a lelkén.

Szókimondó volt mindig; őszinte szinte a tulságig. És szép volt. Hatalmas termete, széles, domboru mellkasa, villogó szemei, göndör, szőszke haja hiresek voltak messze környéken. Öklében oly erő volt, hogy egy bikát le tudott volna ütni. Nem volt hetvenkedő, de erejére büszke volt. Mindenütt csevegett, mindenütt kaczagott, csak a kis árvaleánynál, Totánál nem. Tota volt ideálja. Azt a karcsu, jókedvű kis leányt, aki mindig ingerkedett vele, azt szerette, azt imádkozta. Olyan jól esett neki, ha tenyerére állíthatta a tizenyolcz esztendő leányt; majd egy esztendejébe került, míg el merte árulni szive titkát. Tota elfogadta, hiszen szerette őt, de sokat ingerelte, sokat vexálta, hogy ilyen sokáig hordozta magával azt az édes titkot. Miért nem mondta már előbb? James csak ötlött-hatolt és — megcsókolta Totát.

Valahányszor lakodalom van Devonshire-ben, az öregek még mindig emlegetik a két árva esküvőjét. A fiatal gyártulajdonos — csinos, megnyerő külsejű fiatal ember — és az agg igazgató voltak a tanúk. A környékről összeverődtek az ismerősök és csaptak olyan dáridót, hogy a munkások nagy része három-négy nap mulva sem tudott dolgozni.

Lation James azt hitte, hogy egy mennyországot hordoz keblében. Alig tudott vele betelni. A hatalmas férfi sirt örömeiben. A fiatal gyártulajdonos egyheti szabadságot engedett Jamesnek, majd a kezét csókolta érte. Feléje sem nézett a gyárnak ezalatt. Mint egy gyermek úgy örült, ha segíthetett valamit. Elment félmértföldre tiszta forrás vízért, vágott fát és segített főzni. Sokan mosolyogtak rajta. Nem törődött vele. Nem törődött az egész világgal.

Azután elmúlt a boldog egyhét is. Jamesnek ujra munkába kellett állania. Csak úgy égett a munka a keze alatt. Végzett három anyit, mint más.

Igy mult el csendben, boldogságban két hónap.

Egyszer, midőn Jamesnek éjjeli munkája volt, reggel négy óra felé lélekszakadva rohan hozzá a kis cseléd. James látta a leány arczán a rossz hirt. A sulyos kalapács kihullott benukt ujjai közül, és a rosszat sejtő sziv ug kalapált mellében.

— Mi baj? hörgé nehezen.

— Az asszony nagyon rosszul van. Magát hivatja gyorsan! Alig tudta kinyögni ezt a néhány szót. James mint egy örült rohant haza felé. Zilált haját összekuszálta a reggeli szellő és hörgő lélegzése messze elhallatszott.

A kilincs letörött keze alatt, amint kinyitotta az ajtót. Mint villám-ütött állt meg felesége ágyánál. Szegény Tota ott feküdt az ágyon, melle erősen zihált, szemei tévetegen tekintettek jobbra-balra. A hatalmas természetü ember ug bukkott térdre az ágy előtt. Mint

megsebzett oroszlán bődült fel, látva, hogy felesége hal-doklik.

— James! . . . Az éjjel meglepett a gyáros . . . Mérget ittam . . . Meghalok.

* * *

Nem tudtak kideríteni semmit. Azt állították, hogy a kohó ventilatora el volt zárva, de hogy csakugyan úgy volt, hogy a szerencsétlenséget csakugyan ez okozta volna, arra sem a mérnök, sem a gépész nem mert esküdni. Tapogatództak a sötétben, de ujjai csak kor-mos falakra és szenes gerendákra találtak.

Ó, ha azok a lelkek, kik az épülő ház körül rep-kegnek, beszélni tudnának! De azok hallgatnak.

Azután lassanként elfelejtettek mindent. Az elpusztult gyártulajdonos örökét testvére vette át. Kezdték építeni újra a kohót.

Lation James, a fiatal skót munkás, mindennap elmegy megnézni, mennyire haladtak már az építkezéssel.

Hatalmasan kidomborodó melle összeesett. Magas, nyulánk termete meggörnyedt.

Ha kérdezték, mi bántja? Mellére mutatott. Ez volt a felelete.

Az az ember, aki a legnagyobb lelki nyugalommal zárta el a kohó ventilatorát, aki a legiszonyubb pillanatokban meg tudta őrizni, legalább látszólag, hideg vérét, ma összetört rom. Éjei álmatlanok, telve rémekkel és gyertyavilág mellett várja be a reggelt.

— A mit tettem, jogosan tettem! mormogja. De mellkasa nem ad már olyan dörgő hangot ökle ütésére. Az ütésre száraz, görcsös köhögés szakad fel melléből.

Mennél jobban közelednek az építés befejezéséhez, annál jobban törik össze Lation James.

Devonshire-ben nem tudják elgondolni, hogy lehet annyit búsulni egy asszonyért. A fiatal Lation hogy összement, milyen öreg lett! Ezt hallani mindenütt. Ő pedig nem törődik semmivel.

— Nekem van igazam! Akarom! suttogják száraz ajkai. És megy dolgozni a kohóba.

* * *

Alig egy esztendő múlva újra felépült a kohó. Az új gyártulajdonos úgy határozta, hogy a szerencsétlenség napján fűtenek be először az új kohóba.

Az épület felavatása napján Lation James ágyban fekvő beteg volt. De az akarat még élt e törekeny testben és másnap ott akart lenni a befűtésnél. Ő volt kirendelve a kohó mellé.

Mikor először befűtöttek, James messzire ment a kohótól, mert érezte, hogy ott idegei megtagadnák a szolgálatot. Mig fűtöttek, alig állott a lábán. Hörgő lélegzés szakadt fel néha-néha melléből és szemei teljesen elvesztették fényüket. Ezalatt a néhány perc alatt egész élete elvonult szemei előtt. Látta magát mint kis gyermeket, a mint a gyár homokjában játszott. Azután az inasévek, keserűséggel, szenvedéssel telt nyomorgása. Majd az a néhány napi boldogság. . . és azután a tett.

— James a kohóhoz! hangzott fel a vezényszó. — Nyisd ki a ventilator! Vizet a manometerbe!

James megrázkódik. Keze remeg, lábai inognak, de azért megindul lassu léptekkel a kohó felé. Remegve teszi lábát a vaslépcső első fokára, mely az irtózatosságot szájához vezet. Melléből nehéz lélegzet szakadoz fel, mintha mázsás terhet vinne. A ventilator magasabbra emelték, hogy a vezető munkás közvetlen szemlélhesse annak állását és a kohó kazánjában olvadó vas minőségét. A mint a ventilator felé nyújtja kezét, szemei előtt újra megjelennek a rémek és a ma egy esztendei nap teljes borzadályában jelen meg lelki szemei előtt.

Felemeli kezét a csaphoz, hogy megfordítsa, de a látvány, mely szemei elé tárul, oly irtózatossá! A korláton, a nyitott ventilatoron keresztül szemébe csillan az olvadó vas sisetegő, bugyborékoló piszkos habjaival s mindenik hab egy-egy ismerős emberarcz . . . az ő elpusztult társai . . . Egy pillanatás még a ventilator csapjára . . . és eltorzult vonásokkal veti magát keresztül a korláton . . .

Finom fehér füst lebeg a levegőben néhány pillanatig, azután olvad tovább a vas és bugyborékol a salak . . .

Magyar spiritiszták.

Zajtalan csöndben, a »profanum vulgus« által nem is sejtve, él és tömörül a főváros emberzsivájában a modern hívőknek egy parányi tábora, mely a lélek rejtélyeinek kutatását tűzte célul. A kis szekta tagjai nagyobbára főrangúak, köztük a budapesti előkelő társaság nem egy ismert nevű tagja, összejövetelük színhelye a csendes Budavár, van rendes folyóiratuk, mely laikus körben a legnagyobb ritkaság, nem tud róla sem Szinnyei, sem az államügyészség; czime: »Die reformirende Blätter« — kiadja a budapesti »Verein spiriter Forscher.«

Mikor az 50-es évek táján a szellemidézés és az asztaltánczoltatás Magyarországon is virágzása idejét élte, a spiritizmus divatos jelszava Franciaországból röppent ki először, hol III. Napoleon annak szocziálpolitikai oldalát ügyesen tudta felhasználni a kommunisztikus mozgalmak leküzdésére. A császár maga is több ízben experimentált Home-mal s más mediumokkal. De a tisztán dilettáns hóbort érzékizgató szórakozásainál sokkal mélyebben hatolt már ekkor gróf Szapáry Ferencz, a csodatevő orvoslásairól híres magyar főúr a tudományos buddhizmus titkaiba s azok a bűvárlatok, melyeket ez irányban tett és közreadott, sok tekintetben előnyösen térnek el a Hyppolite Rivail és Allen Kardec-féle francia theoriák üres bombasztjaitól.

Mennyire fogékony talajra találtak már a 48 előtti magyar főúri társadalom köreiben bizonyos irányzatok, melyek a szalonok divatos skepsisét merőben ellentétes mederbe terelték, egy érdekes kis epizód világíthatja meg többek közt, melynek hőse gr. Sermage Dénes volt.

Sermage gróf 1845-ben zivataros időben hajtatott birtokáról Zágrábba, a mikor útközben egy budai zarándokútról visszatérőben volt, dervist talált, kit, mivel megértetni magát nem tudta, kézmozdulattal szólított fel, hogy a bakon helyet foglaljon. Zágrábba érve, a gróf még az nap török nyelven írott levelet vett a dervistől, Sermage gróf »emirhez« czimezve, melyben szóról-szóra ez állott:

»Mielőtt a napteke háromszor befutná a négy évszak pályáját, Nyugoton vér és tűz támad, minek következtében téged is erőszakos halál fog fenyegetni, de ki fogod kerülni hosszú bánat okozta nagy betegséggel, a minek főoka az az asszony lesz, ki most egy költő-király gazdag és nagy német városában tartózkodik, útban a szent Mária, szent prófétátok, a Jézus anyjának mecsetje felé.

»Ez el fogja tékozolni minden kincsét s ha ez megtörtént, ellened fog támadni. De a vonalak még nem keresztelik egymást, van tehát idő még, igyekezzél őt visszahozni és visszatartani s ha már egyszer a halál képéhez hasonlóvá tett a sir szélén, ezuttal bele fogsz halni, lassu és fájdalmas szivbajban, a nélkül, hogy megmentened fiaidat s így nem marad számodra egyéb, mint hogy minden erődöt összeszedd, vagy áldozatul essél.

Üdv legyen osztályrészed, s a dicsőség- és boldogság bimbója virágozzék folyton neked!»

Tény már most ezzel szemben, hogy Sermage Dénes gróf a forradalom alatt a forradalmi kormányval folytatott levelezés miatt Jellasich által elfogatott s élete vesztélyben forgott. Tény továbbá, hogy súlyos betegségen ment keresztül, hogy nejevel feszült viszonyban élt s hogy a mondott időben neje, az ő tudta nélkül, Münchenben volt s jelentékeny vagyonát majdnem elköltötte. A többire nézve nincsenek határozott adatok, de bizonyos, hogy Sermage Dénes gróf harmincz évvel utóbb, 1875-ben hirtelen halállal halt el.

Az itt előadott tények, melyek pontról pontra egyeznek a valósággal, annak idején nagy feltűnést keltettek magasabb körökben, sok megbeszélés tárgyát képezték, s épen nem csoda, ha némely fogékonyabb kedélyt bizonyos mértékben fanatizáltak is.

A Szapáry Ferencz gróf által tudományos irányban is alapvetőleg megvilágítani igyekezett magyar spiritizmus élén, az utóbbi években, egy főrangu magyar hölgy állott, ki egymaga egész kis irodalmat teremtett ürge és benyomásokra fogékony tollával azon eszmék propagálásában, melyek a mediumkérdéssel összefüggnek: Vay Adelina bárónő, Vay Jenő huszártiszt neje. A bárónő 1865-ben, 25 éves korában ismerkedett meg bizonyos dr. G.-vel — kinek sikerült meggyőznie őt arról, hogy homlokán a szellemlátás kétségtelen phrenologiai kifejezését látja, s e révén sürgetően buzdította, próbálja meg a delejirással. A nemes bárónőt katolikus vallásos neveltetésének egész tradíciója az ajánlat méltatlankodó visszautasítására ösztönözte; de G. dr. nem hagyta magát visszariasztani s ragaszkodott minden áron ahhoz, hogy a bárónőt elaltassa.

Ez ugyan nem történt meg; sem az altatási kísérletek, sem egy pohár delejezett víz kiívása nem jártak eleinte eredménnyel. Dr. G. most más expedienshez folyamodott s azt az ajánlatot tette, hogy a bárónő, mint írásmedium próbálkozzék meg, annyival inkább, mert e módszert a főrangu hölgy egészségi állapotára való tekintettel is, mivel gyakran szenvedett görcsökben, mint különös sikerrel kecsgetetőt festette le előtte.

Talán már rég el is felejtette volna a jó tanácsot a magyar spiritizmus leghívőbb nőapostola, ha egyszer, ép heves görcsei közben, véletlenül eszébe nem jut az. De még akkor is inkább tréfásan, mint komolyan szólt férjének, hogy megpróbálja a gyógymódot. És ime Saulusból Paulus lett. Alig vett plajbászt kezébe, úgy érezte, mintha villamos áram hozná mozgásba karját. Keze ide-oda rángatódzott a papíron, melyen pár pillanat múlva nagy betűkkel bámulva látta e sorokat odavetve:

— Én vagyok Tamás, a te védszellemed; folytasd a delejirást, jót fog ez tenni neked; egészen egészséges fogsz lenni. Henrik..... koporsó..... 1867 rád nézve gyászos év..... Napolen bukása 1870.

A bárónő keze itt kimerülten állt meg; aztán hozzá fogott a leirtak kibetűzéséhez férjével együtt, mert addig fogalma sem volt az írásban foglaltakról. Henriknek férje fivérét hívták, ki hosszas szenvedés után 1867-ben valóban meghalt. Az 1870. évre felállított prognózist is igazolták az események.

E kísérlet eredménye inkább visszadöbentő, semmint bátorító volt a bárónőre nézve. Föltette magában, kellemetlen izgatottsága hatása alatt, hogy a delejirást többé nem próbálja meg. De tépelődései most már ráviték a spiritizmus behatóbb vizsgálatára, s ebben támogatta férje is, ki tökéletes katona léte, mindjobban kezdett belemerülni a szellemi élet rejtélyeinek bűvárlatába.

1865 - 68 közt az érdekesnél érdekesebb észleletek egész sorát tette Vay Adelina bárónő, melyeket pontosan közölt »Studien über die Geisterwelt« című művében. Ebben tárgyalja egyebek közt Máté VII. 22—23. versét a bolygók lakóiról, közli Kölcsey szellemének egy válasszát a spiritizmus felől tett kérdésre, azután Buddha megnyilatkozásait, Hahnemann és Mesmer kijelentéseit, szűz Mária feleleteit, Vay Ödön báró mediumi rajzait, ezek közt a gyermek Jézus által adott rajzok leírását, egy állati szellem, Robespierre szelleme, Merkur és a Hold lakói, Pompadour asszony stb. közléseit. Szól még a vizespohárban való látományokról, br. Vay Katalin írásmediumságáról, leir néhány gyógymódot, közli több élő és elhunyt szellem figyelemreméltó észrevételeit.

Rendkívül érdekesek a bárónő magánlevelezései is, melyeket Würzburgban Hoffmann Ferenczcel, a híres német bölcsész Baaderrel, Jung Sándorral, a jeles regényíró Levin Schücking Amerikában élő fivérével, Bayer schweinfurthi tanárral, Wittgenstein herczeg orosz tábornokkal és költővel stb. folytatott. E levelezések kiadása sok oly kérdésre vetne világot, melyek újabb időben a tudományos világ legnagyobb elméit foglalkoztatták.

A 70-es évek elején Vay Adelina bárónő egy más magyar spiritisztával jött közelebbi érintkezésbe: ez a Bastian-féle hirhedt bécsi leleplezéseknél a spiritizmus álláspontját János főherczeggel szemben heves polémiában megvédelmezett Hellenbach Lázár báró. A báróról, bár működésének színhelye túlnyomólag Bécs volt, tudni kell, hogy ősmagyar család sarja s a nyitramegyei Paczolay kastélyban született, de atyjával meghasonlásba jöve, már korán átvette anyja horvátországi birtokait s azóta ott élt, buzini Jellasich Klotilddal lépve házasságra, részben bölcséleti tanulmányainak, részben a politikának, mely téren, mint a horvát országgyűlés tagja, egyike volt azoknak, kik a magyar-horvát kiegyezés létrejöttén, a Deák által kijelölt alapokon, a legönzettebbül buzgólkodtak.

Hellenbach Vay bárónő által állítólag Kanttal is érintkezett. Legalább a Kant nevében írta Vay bárónő egy trance-ában e sorokat: »A gondolatok gyorsasága felülmulja a fény gyorsaságát; a mint gondolkozol, egyuttal már gondolataid helyén vagy. Ilyen gyorsasággal bir némely lény. A tér emberi fogalom. Én nem ösmerek sem órát, sem napot, sem tért ebben a világban, a hol vagyok. Gondolni, akarni és tenni csak egy.«

Ebbe a társaságba tartozott még a 70-es évek közepén Fowler Lottie ismert londoni medium is, kit Vay bárónő vezetett Hellenbachhoz, s a budapesti születésű Morgenstern Margit, kit két év előtt Hellenbach egyenesen innen vitetett fel Bécsbe, hogy kísérleteinek objektumul szolgáljon.

Az ez alkalommal megkísérelt experimentumok egyik legérdekesebbike az volt, mikor Hellenbach Vay bárónő által a röviddel előbb elhalt s a bécsi arisztokrácia köreiből jól ösmert Henikstein báró barátjától kapott feleleteket a tulvilágról. E feleletek, melyeket Vay bárónő, mint medium tett papírra, nemcsak hogy csodálatos pontossággal adták vissza a bárónő által addig nem is ismert Henikstein báró eszmemenetét, stílját és kézírását, még pedig utóbbi ép azzal a megszokott rövidítéssel, melylyel Henikstein életében écarté közben szokta a bon-okat alájegyezni; de sőt utoljára nem mulasztotta el a báró szelleme a szokásos »dobrunocz«-czal venni bucsut, a mely tréfás üdvözléssel életökben szoktak volt elválni a jóbarátok.

Különben Hellenbach, ki egyebek közt nagy sulyt tulajdonított egy medium azon jóslatának, hogy életében a 9-es szám kiváló szerepet fog játszani, s azt később több ízben igazolták is találta, úgy abban is, hogy egy

Pöstyén.

Nach Kevlaar zog mancher auf Krücken
Der Jetzo tanzet am Seil,
Car mancher Spiellet die Pratsche,
Dem dort kein Finger war heil.

Heine.

Pöstyén, június végén.

9 által osztható év (1827) kilencedik havában született — a magyar spiritisztáknak tudományos képzettségben legkiemelkedőbb alakja. Számos munkájában, melyekben egyébiránt ő is inkább az esoterikus buddhizmus, semmint az amerikai spiritiszta szédelgések hívének vallja magát, az emberi természet kettősségéből indul ki, mely az úgynevezett metaorganismus és a sejtszervezet belső összetételében áll. De ez az összetétel meglazítható, ha a metaorganismus képessé válik arra, hogy közvetlenül érezzen és gondolkozzék és ez az, a mi a gondolatolvasásnál, hypnoziséknél, jövendölésnél stb. történik.

A mi Vay bárónőt illeti, őt nem egy kritikusa ultramontán érzelmekkel vádolta, nagyobb része kinevette. Pedig egyiköknek sem volt igazuk; az ultramontanus vádját egyenesen megczáfolják számos művének oly helyei, hol a Mária-kultusz tulzásairól, a pápaság bukásáról szól. A mi pedig a kinevetést illeti, ebben vigasztalására szolgálhat, hogy oly nevekké osztható, a melyeknek fénye nem kevésbé alkalmas nevelni a némely tulzásai daczára — az anyag brutális philozophiája dogmáiból mindinkább kiemelkedni kezdő spiritisztikus tendenciáik tekintélyét; oly nevekké, mint: Camille Flammarion, az idősb Dumas, Sand George, Gladstone, Tennyton, Richet, Taine, Gay Delphine, Victor Hugo, Vacquerie, Tissot, a festő és főként Sardou, ki éveken át tartozott az Amerikából visszatért Madame d'Abnour által alapított azon körhez, mely a reincarnatio és praexistencia tanainak igyekezett propagandát csinálni.

De a bárónőnek, ki ujabban úgy tudjuk, horvátországi gonobiczi kastélyában elvonultan él, nem csekély érdemül kell betudni azt is, hogy szapora munkássága gyümölcsét a legnemesebb önzetlenséggel fordítja jótékony célokra, szegény gyermekeknek alapított levesosztó intézetekre stb. s azért, ha téved is néha a tudományos hypothéziseiből kivont következtetéseiben, nem téved soha szíve sugallatában, mely a valódi nőiség tiszta eszményét sugározta magá körül.

V.

Jobb a vadonban...

Bárhova nézek,	Járni fűvén
Bárhova lépek,	Mély árnyu völgynek,
Sűrű rajában	Járni avarján
Itten e népnek:	Erdei tölgynek;
Fáj a szívem csak,	Fűzfa csalitban,
Fáj sajgóbban —	Bérczi pagonyban:
Jobb a vadonban.	Jobb a vadonban.

Síkos az útja
Ott az avarnak —
Földi remények
Még síkosabbak!
Mennyi reményen
Rajta tapodtam —
Jobb a vadonban.

Gonda Dezső.

Egy ember sem olyan ostoba, mint a minőnek élete némely perceiben látszik.

Gróf Széchenyi István.

Az ember azt hiszi, hogy tett valamit, pedig csak történt valami.

A ludak nem tehetnek arról, hogy a Capitolium nincs mindig veszélyben.

Patay Sándor.

Kedves barátom! Mikor tavaly együtt élveztük a trencsén-tepiczi pompás sétautakat, melyeknek egyetlen hátránya, hogy nem köszvényes lábak alá valók, megígértem Önnek, hogy kórtörténetem további folyamatáról hűségesen értesíteni fogom. Ime, beváltom ígéretemet.

Mint levelem keltéből láthatja, az idén megváltottam a főhadiszállást. Lemondtam a tepiczi fenyvesekről, fenyveserdők zugásáról, le a hivalkodó egészséges emberek pompaszeretetéről, s az asszonyok fényüzéséről, le arról, hogy magam körül egy élvezni siető tarka sokaságot lássak, akikkel én versenyt nem bicseghetek és eljöttem ide a csodaforráshoz, mely a Vág közepéből bugygyan fel, mint egy nagy mysterium. Orvosom azt állítja, hogy már a 15-ik században idezarándokoltak a bénák, a hűdésesek, a magukkal tehetetlenek, ur és jobbágy, magas várak lakói és alacsony kunyhók nyomorékai. Sőt régi krónikákban az is meg van írva, hogy egyszer — engedje el nekem az évszámot — a pogány török is eljött és csinált nagy vérfürdőt Pöstyénben, szijra füzte az embereket és elhurcolt nő, aggot, gyermeket — csak a betegeket kimélte meg. A szent szűz csodat művelt. A mankó erősebb fegyvernek bizonyult a gerelynél, a lándzsánál és buzogánynál...

Ah, ne nevéssen ki! Azt hiszem, a mankó még ma is a legerősebb fegyverünk. És ebből a fegyvernemből sehol se találhatni annyit, mint itt. Pöstyén egész arzenál. Azt hiszem, az önök sokat emlegetett Schopenhauerje, akire lépten-nyomon esküdöznek, az is innen szedte leghatalmasabb fegyvereit. O, barátom! rengeteg a nyomor ezen a sárteken. Mikor ugy az első reggeli órákban gyaloghintómból, mert Pöstyénben ez a domináló alkalmatosság, végig nézek az emberekkel zsúfolt nagy fürdőház hosszú folyosóján és tágas udvarán, azt a benyomást teszi rám ez a szomorú sokadalom, mintha egy nagy vilákiállítás volnék, a hol a különböző országok versenyeznek egymással, hogy melyik tud nagyobb nyomoruságot produkálni s kit illet az első nagy jutalom? Képviselet van itt minden ország, és a senyvedés minden neme. Képviselet van Róma és Flórencz, Párizs és Kolomea. A fürdőkabinok, a nagy vízmedenczék alig győzik befogadni a sorjukat váró betegeket, akiknek csak egy kis töredéke képes a maga emberségéből megállni. Katonák, papok és apácák, gavallérok és koldusok, munkások és parasztok zagyva vegyületekben láthatók itt, tarka nép, akiket a közös nyomor béketúrásra megtanított!

Hanem én, barátom, én már *hors concours* vagyok! Egy hét előtt sarokba állítottam az egyik mankómat és tegnap óta két páczika segítségével botorkálok olyan vidáman, olyan hetykén, olyan kihívóan s titokban — miért ne vallanám be önnek? — már az első négyesről ábrándozom, melylyel most két éve valakinek adósa maradtam. Vajjon tart-e még rá igényt az a valaki?

Ez a »négyes«-gondolat, barátom, a corson támadt fel bennem, a kúr-muzsika ütemei mellett. Mert mi is tartunk ám corsot, csakhogy — ülve és ez tán mulatságosabb. Érdekes és vonzó kép. Olykor három-négy száz vendég verődik táborba az óriási hársak alatt, amelyekhez hasonlótat másutt hiába keresünk. Évszázados fák és oly üdék... életfrissek és a kik alattuk táboroznak, megviseleték, fáradtak, kimerültek. Egnémelyik

arczón nehéz nyomasztó apathia ül, hogy nézni is szinte fáj. Ugy tapasztalom, hogy az öregek könnyebben viselik a megpróbáltatást és hogy erősebbek a reményben, mint mi, ez ideges kor fiatal szülőttei.

Lássá, belemerültem a contemplálásba, mint valami anachoreta; pedig okosabban tenném, ha az alatt valami fürdői pletykával mulattatnám önt. Barátom! Gleichenbergben, a tüdővészesek nagy kolóniáján, sőt Görbersdorfban is, ahova meghalni mennek az emberek, sokkal több regény terem, mint itt. A csúz-könök ellensége a sentimentoknak és a szerelemnek. Egy köszvényes Gauthier Margit képtelenség. A phtysis közlékenynyé teszi az embereket, a csúz zárkóztató, zsémbessé, kiállhatatlanná! Magam is tapasztalom.

Alig kötöttem egy-két felületes ismeretséget és ezekről is alig tudok valamit mondani. Legtöbbet még talán az orvosomról, a ki gyógykezel és az új bérlőről és családjáról, akik mind igen szeretetreméltó emberek. Dr. Fodor a fürdőorvosok mintaképe, mindig egyformán derült, egyformán sima, előzékeny, udvarias és mindig à quatre epingle öltözködve. Ő és a gondviselés ikertestvérek. Ischlben, Gasteinban ép oly keresett orvos volna, mint itt. Ahol az orvost cserben hagyja tudomány, ott a világi még mindig tartogat egy kis jótékony tapaszt, a mely a betegnek enyhülést szerez. Ah, barátom! higgye el, nagy áldás az, mikor az ember egy jól nevelt fürdőorvosra talál!

Különben itt minden vajadásban van. A pöstyéni fürdő nagy változásoknak néz eléje. A fürdőtulajdonos — valamelyik gróf Erdődi, aki külföldön költi el vagyonkáját, szakított a régi rendszerrel, kivette a gazdálkodást tisztartói kezéből és bérbe adta az aranyértékű pöstyéni ásványizapot, melynek ellenőrzése igen sok pénzébe került. Az új bérlő — Winter Sándor — mindenképen új ember ezen a vidéken s bár — mint hallom — tavaly a vármegye maga installálta s eljött egész Ipolyság, a bérlő pátriája, hogy az új embert méltóképen bevezesse, mégis lépten-nyomon annyi akadályba ütközik, a mennyi csak ráfér. És ez természetes is. Ennek az új bérlőnek, aki arra vállalkozott, hogy az európai híré gyógyhelyen európai állapotokat fog meghonosítani, olyan fogyatékosága van, ami ellen a pöstyéni iszap sem használ — Őn ért engemet. A bérlő neje — mellesleg megjegyezve, egy igen finom miveltségű, kiválóan eszes asszony, beavatott programjuk részleteibe. Nagy építkezésekről, parkirozásokról van szó, melyek a fürdő külső képét teljesen át fogják idomítani. Fényes kurszalón... hangverseny-terem... restaurációk... pavillonok... mind meg is van már rajzolva a mi boldog utódaink számára, kik a jövő esztendőben utánunk bizsgenek majd. Sőt egy kis maître de plaisirs-ről is van már gondoskodva egy fiatal úr személyében, aki nekem életre-halálra udvarol... a Lajoska gyerek... a kisebbik bérlő... egy egészen helyes kis bécsi technikus.

Mindezekből láthatja, barátom, hogy mi nők nem csak a csúz miatt, de olykor a csúz daczára is sántikálunk egyben-másban. Tegnap egész délután például abban sántikáltam, hogy megismerkedem *Vadnai* Károly ural, akít bünei szintén ide hoztak és akinek igen bizalomgerjesztő külseje van; de, megvallom, cserben hagyott a bátorságom. Attól tartottam, hogy holmi blaustrumpf-nak fog nézni, aki egy rossz novellát kíván a nyakába varrni. Istenem! az emberek oly rosszak! Nincs az az alávalóság, mit rögtön el ne higgyenek, mihelyt a gyanunak némi gyöngé látszata van. — Egy másik fővárosi nevezetességet is mutattak itt nekem. Ez *König* Gyula, a híres matematikus. Halovány, szenvedő arczu férfi, lyrikus kifejezéssel... szinte bajos elhinni, hogy a rideg

számok embere. Körülbelül azt a benyomást teszi e két kapacitás reám, mintha *Vadnai* Károly volna az, aki számít és *König* Gyula az, aki poetizál.

De elég, barátom! Még utoljára elkezdek személyeskedni és azt nem akarom. Még csak egyet. Winter Sándor ur, a bérlő ma plein dresseben jelent meg nálam és kérte mankóimat az általa alapítandó pöstyéni muzeum számára. A kérelem kissé zavarba hozott. Kitérő választ adtam és most Önhöz fordulok, barátom, hogy legjobb lelkiismerete szerint feleljen nekem e fölötté fontos és actualis két kérdésemre:

1. Illik-e fiatal hölgytől elkérni mankóit, amelyekkel éveken át intim viszonyban élt, egy muzeum, egy régi lomtár számára és

2. Illik-e fiatal hölgynek mankóit odaadni?... Nem gondolja, hogy azokhoz csak a csodatevő szent szűznek van joga?

Kérem postafordulattal válaszát.

Brigitta.

Graciella kulcsa.

Olasz novella.

— — — A dolog így történt.

A marchesse éppen a Via Toledon levő kávéház ajtajában állt, mikor ő elhaladt előtte. E látvány mélyen megillette őt. A leány gondtalanul, vidáman haladt tova, anélkül, hogy törődött volna a járókelőkkel, kik sorfalat képezték, hogy őt előrebocsássák. A marchesse nem figyelt a többiek megjegyzéseire, egész lelke a szemében ragyogott, melylyel a leányt bámulva kísérte.

Valaperti marchese akkor huszonöt éves, nyulánk, elegáns, szellemes fiatal ember volt, de e pillanatban úgy nézett ki tágira nyitott szemével, mint valami falusi, aki tűzijátékban gyönyörködik. Meg volt bódítva, gondolatai keresztül-kasul kergetőztek agyában; és a leány előbb eltűnt a tömegben, semmint eszébe jutott volna, hogy utána siessen. Mikor végre fölocsudott, mint valami bolond, vaktában neki vágott az utcának, s oldalba lökdöste a békés polgárokat és tiszteletreméltó matrónákat, akik akaratlanul akadályozták útjában.

A tömeg, mely a szűk utca sarkán csoportosult, végre három-négy irányba oszlott szét. Ez még jobban megzavarta, ami természetes is, mert az ilyen előtt Herkules is meghökkent, pedig félisten volt.

Ugy állt ott föltartott orral, mint a nyomot szimatoló kutya; de akár szaglóérzéke volt tompa, akár a vad rejtőzött el, annyi bizonyos, hogy az utat nem találta. Nagyra határozta el magát, így szólt szívéhez: mutasd meg az utat. Lesütött szemmel rohant tovább, míg végre egy templom ajtajához ért.

Meg kell említenünk, hogy sohasem volt hívő ember; a könyvek és a rossz példák a vallásnak azt a kis maradékát is fölemésztették, melyet a rossz napokra tartogatott. A hittel tehát gyöngé lábón állt, de volt valami a lepkéből, melyet magához csal a láng. A templom ajtai nyitva voltak, s a tömeg folyamként hőmpölygött befelé. A sötét háttérben emelkedett az oltár, számtalan füstölő gyertyájával, a fenséges orgonából mély, hatalmas hangok áradtak ki, s ezüstcsengésű gyermekhangok szívéhez szóló choralt énekeltek. Belépett, s a többivel előre tolakodott. Mellette fiatal asszonyok estek térdre, ő hasonlóan cselekedett néma elragadtatásban, mint valami neophita.

Nem tudjuk, hogy mit gondolt az ő látogatásáról a szívekbe és vesékbe látó jóságos Isten, de a kevésbbé

szigoru arkangyalok hittek megtérésében. Nyomban meg is lelte jutalmát erőnyeért, mert mikor megfordult, maga mellett látta a kedves lényt, ki szívét elrabolta.

Mozdulatlanul térdelt ott a leány imáiba elmélyedve, arczát kezébe rejtve. Azért csak finom gödröcskéikkel ellátott fehér kezeit látta, szép formájú rózsás körmeivel, ezekre néhány makacs fürt hullott fekete hajából, mely az oltárról leáradó gyertyafényben sötétkékeknek látszott. Bocsáss meg neki Uram, ha szent helyiségedet profán gondolatokkal szentségtelenítette meg abban az órában. Csavarta az orrát a tömjénfüst, mely fehér felhőkben uszkála a templomban; az orgonahangok ismeretlen gyöngéd érzelmeket loptak be ifju szívébe, a leány finom fehér nyaka pedig ellenállhatatlanul ingerelte. Vétkezett gondolatban. A helyett, hogy a hit magas, tiszta régiói felé törekedett volna, a zoltár misztikus szavait mormolta magában. Mikor a szép leány fölemelkedett térdéről, ő is fölállt. A leány kifelé indult, ő utána. A szenteltvizeztartóhoz érve, bemártotta egyik ujját s följánlotta a leánynak a cseppet. El volt fogulva, keze reszketett az izgatottságtól. Csak most tekintett rá a leány bánatos nagy szemével, melyek halovány madonnaarczból ragyogtak elő. Lassan keresztet vetett magára, köszönetet intett, kisietett s eltűnt.

De ha jól tudott futni, a marchese is jó vadász volt, nem vesztette el többé vadját, melyet házuk kapujánál ért utól. A leány azonban oly pillantással tiltotta meg neki a belépést, melyet lehetetlen volt félreírteni, azután mosolyogva, könnyed gúnynyal köszönt. A marchese távozni volt kénytelen. Visszatért a kávéházba, hol barátai várták. Látták tovarohanni, mintha nyulat üzött volna, s látták verejtékcseppekkel elboritva visszatérni, mi fölött harsogó kaczajban törtek ki.

— Láttad? Megismerkedtél vele? kérdezte az egyik. »Veni, vidi, vici,« látta a másik.

— S te nagy nimród!

A marchese nem felelt. De mikor társainak gunyja mindig maróbb lett, démona rossz tanácsokat sugott neki, miket önszeretete, hiusága, huszonöt éves kora mohón fogadott magába.

— Nem, nem, nem ismerkedtem meg vele, nem beszéltem vele; mondá boszusan.

— S ha beszéltél volna is vele, mégis kudarczot vallottál volna. Ismerem a leányt. Derék leány, mondá az egyik. Rosszul jártál volna, ha felé közeledsz.

E szavakat Valaperti nem bírta elviselni. Don juani kifejezéssel felelé: »És ha mégis«!

— Mit mégis? mit akarsz ezzel mondani?

— Azt, hogy csak akarom kellene. — —

— S min mulik, hogy nem akarsz?

— Azon, hogy a kis divatárusleány nem akar, mondá Cipriani gróf, a társaság helyeslő kaczaja közt.

— Fogadjunk! kiáltá elvörösödve a marchese, s hangja reszketett az izgatottságtól.

— Hát jó, fogadjunk!

Mennyi időt adtok a vár bevévésére?

— Az egész tizenkilencedik századot.

— Ne tréfáljunk, komolyan beszélek. Három hónap elég lesz?

— Hatot adunk.

— S mi a tét?

— Ötezer lira.

— Elfogadom, válaszolá a hős, önbizakodó arczzal nyujtva oda kezét.

— Hat hónap alatt a szép divatárus leány kulcsát pengő pénz ellen.

— Áll!

Ketségkivül fiatalkori hiuság volt, félreértett önszeretet; Valaperti azonban e pillanatban a legrendkívülibb

dologra is képesnek érezte magát. Bensejében mégis kétely támadt; egy hang azt mondta neki, hogy fogadása könnyelműség, vagy éppen vétkes dolog, s hogy vagy csufos vereséggel, vagy méltatlan tragédiával végződhetik. De kiszaladt a száján s nem vonhatta vissza többé. Ha már egyszer fölvette a keztyűt, végig kellett harczolnia a harczot.

— Bátorság! mondá a fiatalember, mert bátorságát egyszerre csak ingadozni érzé.

Nem volt veszteni való idő, azért ismét elindult oda, ahonnan jött.

Egy óra mulva megtudta, hogy a szép ismeretlen egy szegény családból való árva, aki özvegy vak nagynénjénél él; megtudta, hogy Graciellának hívják, hogy nem divatárusleány, hanem énektanuló, ki színházi énekesnőnek képezi ki magát, fönt lakott a dombon egy szerény külsejű házban, melyhez hatemeletes lépcső vezetett föl, magasabb és meredekebb, mint az a lajtorja, melyet Jákob látott álmában.

Tanácskozni kezdett magában, s a következőkben állapodott meg: Ha a leány kaczer, akkor szegénysége nem fog ellenállani az aranyesőnek, ha pedig naiv és ártatlan, akkor nem fog nekem ellenállni. Ha maga nem tudja erényét megvédeni, a többiek nem teszik meg érte. A nagynéni vak, nem láthatja gyöngéd pillantásaimat; az apa, a becsületes ember meghalt, nem zavarhat szerelmi vallomásaimban, szerencsére még lakó is kevés lakik a házban. Szomszédot egyet sem látok e műkedvelősködő asszonybolondok közül, a kik mesterségüket passzióból üzik.

Üres az egyik szoba, mely ahhoz a terraszhoz vezet, a hová az ő ablaka nyílik. Pár frankkal a portás meg van nyerve. A seregek ura velem van, s a hat hónapi időt négy hétre szállíthatom le.

Megkezdődött az ostrom. Huszonnégy óra még nem mult el, s már a szomszédos terraszra nyíló szobának volt a lakója. Magával vitte vigasztalóra a magányba könyveit, szivarjait és gitárját. Így fölkészülve, minden nagyobb unalom nélkül az ítélet napját is megvárhatta volna.

A szép szomszédnő rögtön észrevette, hogy az eddig lakatlan szoba megélenkült. A kíváncsiság nem hagyta nyugodni. Kidugta fejét az ablakon, s annyira kihajolt, míg a fiatalembert észre nem vette. Fölismerete, s oly mozdulatot tett, mintha azt akarta volna vele mondani: »Mindjárt gondoltam!«

Valaperti azonnal fölhasználta a kedvező alkalmat.

— Engedje meg, kisasszony, hogy mint szomszéd üdvözölhessem, mondá, mélyen meghajolva.

— A szenteket is üdvözli az ember, a nélkül, hogy ismerné őket, mondá a kis kaczer, hamis mosolylyal.

— Igaza van, ha a szentekkel hasonlítja össze magát, mondá a marchese. Oly magasan lakunk, hogy kevés hiányzik a paradicsomból, s ha önre nézek, el kell ismernem, hogy ugy tűnik föl előttem a dolog, mintha már az égben volnék.

— Téved, még nagyon messze vagyunk tőle; s félek, hogy ön hazugságaival nem fogja beletenni lábát a mennyek országába.

A jég meg volt törve, s kezdetét vette az incselkedéssel való könnyed csatározás.

Mikor a marchese alaposan átvizsgálta a csatateret, alapos oka volt megelégedve lenni. A kisasszony nem volt visszautasító, szívesen eltréfált, nevetése tiszta, megbüvölő volt, s ha a bokolás átlépte a határt, utánozhatatlan kellemmel tudta vele a mértéket megtartatni.

Nevét is akarta tudni a marchesének.

— Valaperti, mondá a fiatalember, ravaszul eltitkolván előtte marchese-rangját.

— Valaperti, és tovább? Keresztnév is való hozzá, mondá Graciella.

— Gustavonak hívnak, hazudá a marchese, mert tulajdonképen Erriconak hívták.

— Szép név. És foglalkozása?

— Foglalkozásom? Hogy érti? kérdezé csodálkozva a marchese.

— Foglalkozása, állása, mestersége.

— Ah ugy, sétáló, csavargó.

A szép leány félre huzta a száját, s azután mondá:

— Rossz foglalkozás. Tehát vagyona van?

Valaperti nem akarta, hogy gyanakodjék: nem, sétálgató vagyok, szegény ember.

— Ez már sok, kiáltott föl Graciella, kezeit ég felé emelve. Azután hozzátette: »Azért nem kell magát szégyelnie, hiszen én is szegény vagyok. Ebben az egy pontban megegyezünk.«

A marchese vidám kedélye, nyílt arca, egész modora megtetszett a leánynak. Egy hét múlva jó barátok lettek. Graciella bemutatta Valapertit vak nagynénjének, s így a farkas könnyen bejutott az akolba. Estenként tette látogatásait, de a vak nő meg sem mozdult székéből, mintha odaszegezték volna, s folytonosan kötött. Mert ha akarta volna, sem tehetne volna. A mi nagyon kellemetlen volt a marchesére.

A társalgás ennek daczára jól folyt. Az öreg aszszony kedvét lelta a szagztatott fecsegésekben, s vidám ötletekkel szakította meg a fiatalok csacsogását. Beszéltek zenéről, költészetéről, jövődő gazdagságokról, remélt szinpadai sikerekről, Valaperti gitárjáról. Graciellának pompás alt-hangja volt, mély modulációkkal. Az ő jelenlétében azonban nem énekelt, mert azt mondá, hogy az ének szomoruvá teszi, s nem szívesen mutatja be szellemének kevésbbé derült oldalát.

Valaperti elragadtatva hallgatta az ablaka alatt elterülő terraszról. Ama nyári esteiken, mikor az égboltozat tele volt hintve csillagokkal, mikor a jázmin és oleander illata összevegyült a tenger párázatával s a gőzös meleg napra a fölfrissítő éjszakai fuvalom következett, a leány énekébe mindig lágyabb hang lopózott be, a fiatalember pedig órák hosszáig elült a falon lovagolva, képtelen lévén megtörni a varázst, mely fogva tartá. Még akkor is ott ült, mikor a világ kialudt Graciella ablakában, s a leány gyermekesen vidám hangján jó éjt kívánt neki. Ott maradt lelógó lábszárakkal ülve, szájában kialudt szivarával, szíve vágygyal tele, fülében pedig távoli vízhangként csengtek az ismerős dalok.

Az idő gyorsan mult. A marchese fölhagyott fényes társadalmi életével, barátai nem látták sem a színházban, sem a sétatereken, sem a kávéházban. Megebédelt, pár lépést tett a rivierán, azután új lakásába sietett vissza. Napközben láthatatlan volt rá nézve szomszédnője, este azonban megengedte neki a leány, hogy megvárja, s ha nem látták egymást a nagynéninél, az ablakon keresztül szabadon, tanuk nélkül cseveghettek egymással; közeledniök azonban lehetetlen volt, mert egy kis udvar, áthághatatlan szakadék választotta el őket egymástól.

Barátságuk mindjobban megszilárdult, Valaperti elég okos volt a dolgot már kezdetben el nem hamarodni; hiszen teljes hat hónap állt rendelkezésére, s a várás nem volt kellemetlen. Időközben lassanként, anélkül, hogy sejtette volna, egészen megváltozott belsejében. Kezdetben minden eszközt fölhasznált, hogy a leányhoz közeledhessék, mert a bizalmas együttlétbe helyezte minden reményét, lassanként azonban minden más gondolatot háttérbe szorított a leány jelenléte.

— Ne vegye rossz néven Gustavo, mondá egy este a leány, ha oly dolgokról beszéltek, mikhez semmi közöm.

Mikor egymást megismertük, azt mondá, hogy nincs foglalkozása, s hogy szegény. Miért nem néz hivatal után?

A marchese fülig elpirult, szerencse, hogy sötét volt, de csakhamar visszanyerte hidegvérét: »Hisz van foglalkozásom, kisasszony, azzal töltöm időmet, hogy szerelmes vagyok.«

— Rossz hivatal, nem sokra viszi mellette.

Kerülgették, de mindig visszatértek e tárgyra. A fiatal embernek mindig nyelve hegyén volt a nyilatkozat, míg végre egy este világosan megmondá neki, hogy szereti.... Nagy csodálkozására a leány arcán heves izgatottságot vett észre, Graciella hangja remegett, mikor szavaira válaszolt: »Miért kellett szerelmét bevalania? Oly boldogok voltunk eddig!«

— Nem tehetek róla, a szenvedély kevésbbé gyötrelmes, ha elárulhatjuk annak a lénynek, aki okozta.... Jó-e egy kissé hoznám?

— Én!... kiáltott fel Graciella s eltűnt.

Különös! Valahányszor szerelemről beszélt a marchese, a leány rideggé vált irányában s nem adott feleletet. De ha közönyös tárgyakról folyt a beszéd, maga volt a megtettesült nővéri bizalmasság. Szegény volt, s nevette szegénységét. Mindenki tudta a házban, hogy mily nyomoruságosan élnek. Pár lírából kikerült egész öltözéke: szalmakalap, frissen keményített ruhácska rózsaszínű szalaggal, vállán kis shawl s egy pár formás czipő.

— Csak a tanítóm ne lakna oly messze! mondá lassan sóhajtván

— Miért? Kifárad?

— Ellenkezőleg, jól esik, de —

— De?

— Mit tudja ön, milliomos ur, hogy mily hamar elkopik egy pár czipő a hosszú járásban! Azt mondja, hogy ön szegény, hiszen egész nap szivarozik s nagy szemeket mereszt, mikor szegény ebédemről beszélek.

— A vidéken vettem egy kis birtokot, azt élem föl, mondá a marchese elpirulva.

— S azután?

— Jöjjön, aminek jönni kell.

— Hát a jövő?

— Jövöm az ön szemében van. Szeretek egy bájos leánykát, ki gondolna e mellett a jövőre?

— S ha a birtok elfogy? kérdezé a szép leány nyugtalanul.

— Akkor is lesz elég időm gondolkozni. Most csak egyet várok a jövőtől — Graciella szerelmét.

— Jó éjt, mondá a hamis, s gyorsan bezárkózott.

Igy mult el két hónap, a nélkül, hogy tudta volna a marchese, hova vezet ez a rózsákkal behintett út. Rettenetes dilemma előtt állt, mennél jobban megismerte a leányt, annál kevésbbé bizott győzelmében. Ha a leány ártatlan szemibe nézett, azt olvasta belőle, hogy csak árulással jut célhoz. Ha pedig Graciella bizalmasan tárta föl előtte mocsoktalan szívét, legyőzve érezte magát, sőt örült vereségén. De azután ismét látni vélte barátainak gunyosolyát, ami magán kívül hozta. Hallani vélte élczelődéseiket, s hiába keresett megfelelő választ. Hogy ismerje el magát vesztesnek? Még keményebb próbára tette Cipriani levele, ki a szerencsétlen Valapertit arra figyelmeztette, hogy közeledik a határidő, s egyszersmind jelentést kívánt eddigi működéséről. Ez elég volt Valapertinek, az édes álmodozások óráira esztelen tervekkel eltöltött éjjelek következtek. Graciella észrevette a változást.

— Miért oly szomorú? talán oly bánata van, melyről nem szabad tudnom? Közölje velem, nem hiszi, menynyire fáj, ha önt szomorúnak látom.

Valaperti szegénységéről s a nélkülözésekről beszélt, melyek rászakadtak. Graciella hallgatott, de mikor este elváltak, így szólt hozzá: Látja Gustavo, nagynéném és én félretettünk néhány frankot a téltre. Itt van, ebben a papírban, fogadja el, s akkor adja vissza, ha majd foglalkozva lesz.

— Öntől, Graciella, csak egyet kívánok, szerelmet.

A leány már nem nevetett, elhallgatott. Ha Valaperti néha sugott neki valamit, hogy a nagynéni ne hallja meg, ráfüggeszté nagy szemeit, mintha lelkében akart volna olvasni. Napról-napra bizalmasabb lett, s többé nem hagyta kezét sokáig nyugodni az övében. Izgatottsága napról-napra fokozódott, reszketés fogta el, ha mindjárt szemeiben a szenvedély tüze lobogott is. Egy esti látogatás alkalmával a nagynéni elaludt, nem hallott semmit? Az eddig élénk társalgás megakadt, a két fiatal némán tekintett egymásra, mintha attól félnének, hogy egy szó is megtöri az őket körülfogó varázst. Graciella hirtelen fölugrott s az ablakhoz lépett.

— Mily meleg van ebben a szobában, mondá, azután az ablak párkányára támaszkodva, kezeibe rejté arcát: keblét mély sóhaj hagyta el.

Graciella, óhajtást jelent ez a sóhaj, vagy a visszaemlékezésnek szól?

— Téved, nem sóhajtottam, a friss levegőt szívтам be.

A társalgás ismét megakadt, de az alkalom oly kedvező volt, hogy Valaperti nem akarta elszalasztani. Ez éjjel tisztába kellett jönnie Graciella érzelmeivel.

A toronyóra egyet ütött; Graciella fölrezzent, föl-egyenesedett, tekintetével a sötét távot keresve. Valaperti közvetlen közelében állt a kedves alaknak, érezte gyors, majdnem elszorult léleketét. Megragadta a leány kezét, aki visszahajolva fáradtan, borult a marchese mellére.

— Szeretsz? suttogá szerelmese fülébe.

— Nagyon, mondá a leány, s édes szava elhalt az éj csendjében — — —

Másnap a következő levelet írta Valaperti Cipriani grófnak: »Készítsd a pénzt, egy hét mulva megkapod a kulcsot.« De olyas valami váratlan jött közbe, ami terveit megghiúsította. Hagymázba esett. Mikor kigyógyult belőle; csak homályosan emlékezett vissza betegápolókra és az orvosra. De mintha egy angyali alak bájos arca és éles körvonalakban merült volna föl a sok közönyös, fizetett arc közül. Kinevették, mikor felőle kérdezősködött. Hatodik emeleti szegényes szobákba nem szoktak anyagok leszállani. Betegsége óta semmit sem hallott barátairól, de szép szomszédnőjéről sem. Bezárt ablakai nem clégítették ki kíváncsiságát, s kérdezősködő levelére nem érkezett válasz.

Hamarabb magához tért, mint remélte. Első dolga volt Graciellát fölkeresni. Kopogtatott ajtaján, de nem kapott választ. Végre a portástól tudta meg, hogy a szép leány falura utazott, s csak egy hét mulva érkezik meg.

Magányában lelkére nehezedett földadatának egész sulya. Egy hétig várni magányos szobáskájában, martalékul dobva viharzó szenvedélyeinek. Körülnézett, ekkor tünt föl először környezetének szegénysége, a csupasz falak, az olcsó képek. E szegényes környezetben mind élesebb vonásokkal merült föl lelkében az angyali lény arca. Bizonyos volt benne, hogy ez nem más, mint Graciella, aki őt lázas állapotában ápolta s ágyánál örködött. Ez kimondhatatlan boldogsággal tölté el szívét, de annál a gondolatnál, hogy e drága teremtet ellen oly ocsmány fogadásra állt rá, szégyenpir futotta el arcát. Megesküdött, hogy nyilvánosan teszi jóvá, csak még egyszer karjaiba zárhassa.

Egy hét mulva Graciella csakugyan visszatért nagynénjével együtt. Nyugodtan nyujtott neki kezét a leány,

mikor először találkoztak. Oly halavány volt, hogy alig lehetett ráismerni.

— Graciella! hát egy szava sincs számomra? kérdezé az ifju.

A leány elfordítá arcát s így szólt nagynénjéhez: »Ha láthatnád néni, hogy mennyire megrutult signor Gustavo!«

Este s a következő napokon Valaperti mindig a leány közelében volt. Kereste az alkalmat, hogy sughaszon neki valamit? A leány nem tért ki előle, de magaviseletében alaposan meg volt változva.

A nagynéni boldogan mondá el a marchesenek, hogy egy hivatalnok megkérte Graciella kezét, s ezért voltak falun egy rokonuknál, ki a házasságot közvetíteni fogja.

— S Graciella beleegyezett? kérdezte Valaperti nyugtalanul.

— Azt hiszem, igen.

Az ifjunak minden terve összeomlott, mint a kártyavár. Aggodalommal s féltékenységgel eltelve fordult a leányhoz: igaz Graciella, hogy nőül szándékozik menni?

— Miért nem? mondá ártatlanul.

— Hát nem mondta nekem, hogy szeret?

A leány keserűen fölnevetett s halotthalvány lett.

— Persze, de hát baj ez?

— Hát az én szerelmem semmi ön előtt? hát amit amaz este mondott az ablaknál, az semmi?

— Csak azt mondtam, amit minden fiatal mond egymásnak.

— De én szeretem önt Graciella, szeretem lelkem egész erejével.

A leány közel volt az ájuláshoz.

— Ah ugy, tehát szeret? Különös! és azután?

— Mindig fogom szeretni.

— Tovább, mondá Graciella, merőn szemei közé nézve.

— Tovább? egész életemen át fogom szeretni, mondá Valaperti, a legőszintébb érzélem hangján.

— Mit csináljak én az ön szerelmével? mondá a leány s elfordult tőle.

— Az isten szerelmére, ne bánjon így velem. Ha tudná, hogy mennyire szeretem, nem bírna így felelni. Mindenemet fölajánlom önnek, amivel csak bírok.

Graciellára tekintett, kinek arca szinte eltorzult. Remegő kezével egy papirdarabot morzsolt, melyet zsebéből huzott elő. Alig birt lábain állani, csak annyi ereje volt, hogy így szólhatott nagynénjéhez: »Kedves néni, kérlek, hagyj magamra Gustavo ural.«

Mikor a jó asszony tapogatózva kiment, Graciella megvetéssel és gyűlölettel tekintett az ifjura.

— Hagyjon el! Nem látja be, hogy szerelme meggyaláz? Nem látja, hogy szavai megölnek?... Gustavo ur neje... szép cím, az ember igazán nem lehet ennél nagylelkűbb.

Valaperti meglepetve tekintett rá, de mielőtt vála szolhatott volna, a leány folytató:

— Errico Valaperti marchese ur, ön alávaló cselet forralt ellenem.

Oly heves volt fölindulása, hogy elájult. Esméletlenül terült el a földön.

A marchese ebéd után beszélt el e sulyos ifjúkori bűnét, s így fejezte be: »Elvesztettem a fogadást, gunyt arattam érte és kitették a szűrőmet. Csak egy esztendő mulva tudtam bocsánatát megnyerni. Menyegzőm napján nőm, Graciella, szeretetteljesen e szavakat suttogta fülembe: Jegyezd meg, hogy becsületes leány szobájának kulcsához az oltár előtt vezet el az ut.«

Zarándoklás.

(Sully Prudhomme.)

Emlékimen merengek el
Múltban midőn ifju valék,
A sírokat keresve fel,
Hol álmaim temetve rég.

Mi ha folyvást öregsziink is,
Örök ifju a szerelem,
Mint az elhalt kedves gyerek,
Kit siratunk keservesen.

A sírokat im felnyitom,
Hadd lássam meg az álmokat,
Hideg fagyos halottak ők,
De most is még oly bájosak.

Elmult idők daczára is
Hozzájuk vonz a kegyelet,
De már alig hiszem, hogy ők
Ismerjenek még engemet.

Habár vágyom, még sem merem
Rájok lehelni csókomat,
Még tán ismét felkelteném
Szegény csalódott álmokat.

Báró Bálintitt József.

Kronika.

— Jún. 26.

Morte saison.

(A műhely titkaiból.)

Önnek, a ki sziveskedik az alább következőket elolvasni, a *morte saison*, vagy a hogy nálunk németül szokták mondani: »saison morte« egészen mást jelent, mint nekem, a ki ezeket írom. Önnek azt jelenti, hogy vége a lóversenyeknek, hogy nem kell egy darabig az operába járni, hogy újra nézheti a plageról a ködben uszó tengert, hogy megint szívhatja a fenyők illatát, vagy hogy elmélázhatik a roppant rónaságon. Önnek a *morte saison* csupa kellemetességet jelent, s ha vannak boszuságai, melyeket ez az évad hoz, magával, úgy e boszuságoknak csak egyetlen okuk lehet: az, hogy az esős napokon fölöttébb üreseknek találja a *Kursalon* összes ujságait.

Nekem azonbaa a pihenésnek ez a klasszikus évadja nem jelent semmi kellemetességet. Ha a pompázó nyár, mely melegít boldogot, boldogtalant, nekem is kedveskedik valamivel: rám nézve a bőség évszakának örömei mindössze annyiból állanak, hogy nem kell színházba járni, s nem kell minden éjjel fél tizenkettőkor konstataálni, hogy Faludi ur ismét megállotta helyét. Ez is valami. Sőt mondhatnám: az a tudat, hogy most nem domborit, se jól se rosszul, senki, hogy nincs, a ki megállja a sarat, a ki jeleskedjék, ügyeskedjék, s emelje az ensemble-t, ez a tudat fölér annyi kéjjel, a mennyit egy folszabadított néger szerezhet meg magának, azon a héten, mikor első fehér czilinderét vásárolja meg. Szó sincs róla, nagy dolog az, hogy nem kell többé kétségkednünk: mit csodáljunk jobban, Y. kisasszony szép szemét, vagy X. ur remek ábrázolását? — de végre is, ez csak negatív élvezet. Az ember a második héten már *alliora petit*. Mert hisz, ha csak ujságírók vagyunk is, végre mi is Árkádiában születtünk; és bennünket is elfog a pusztá, a tenger és a hegy nosztalgiaja. De a pusztá, a tenger és a hegy kellemetességei nem a mi számunkra

termettek. Egyáltalában a gyönyörűségekből ilyenkor jut ki nekünk, szegény ujságíróknak a legkisebbik porczió.

A *morte saison* nekünk nem a pihenés, hanem a nagy vadászatok évadját jelenti. Mindenki arra vadászik, a mire tud. Mi csak témákra szoktunk vadászni.

Van vadászat és vadászat. Kimenni nyúlra, szalonkára, nem valami nagy dolog; de rókát üzni már nemes mesterség. A róka nem jár csapatostul, s szépen el tud bujni. Se felhajsolni, se bekeríteni, se elcsipni nem könnyű. A rókavadászat nem gyerek-játék. De, mondhatom, a thema-vadászat a nehéz és nemes sportnak még magasabb rendű osztályába tartozik. A thema még ritkább és még inkább el tud illanni az ember elől, mint a róka. S ha egyszer hamis nyomra tértél, ütheted napestig.

A thema-vadászat különben abban különbözik minden egyéb vadásztól, hogy akkor a *saisonja*, a mikor nincsen vad. Fogolyra akkor vadászik az ember, a mikor van, themára akkor, a mikor nincs. Képzeltető tehát, hogy ez a sport fárasztó és nehéz. De az ujságíró, mint a sapeur, nem riad vissza semmitől. Mi nem ismerünk lehetetlenséget.

Oh, hogy mennyire nincs thema, ilyenkor, a parforce-vadászatok idején, önök nem is sejtik! Sehol még csak egy fekete pontocska sincs a láthatáron. Koronkint úgy tetszik, mintha a világ kereke megállott volna. Mi a tenger sima tükréhez képest egy tót napszámos? — de ilyenkor még csak egy tót napszámos sincs, a ki leessék egy épülőfélben levő ház állványáról. Tudvalevő, hogy a tót napszámosok egész éven át egyebet sem tesznek, mint sorra bukducsoznak arról a bizonyos állványról; s ilyenkor, mintha csak velünk kötekednének, megszünnek leesni. A tengeri kigyó föl-kölmerül néha a habokból, Fenyvessy Ferencz leutazik koronkint Pápára, újra megszületik az az ismeretes gyermek, a ki megjósolja a világ végét, s aztán rebus bene gestis meghal, elvértve akad egy-egy angol lord is, a ki fogadásból agyonlövi magát, de ez minden.

Régi tapasztalat, hogy nyáron a legmegrögzöttebb gonosztevők is megjavulnak csak azért, hogy kivételképpen se essék meg semmiféle érdekes tárgyalás. A veszekedők kibékülnek, s a nyílttérben a vivómesterek hiába hirdetik a termeiket. A kocsisok abba hagyják a sebes hajtást, a rendőrség nem tart többé razziákat, a Zichy Antal ötlet-gyára megszünik zakatolni, s még a Szászok is pihenőt tartanak a dallásban, hogy utánuk csend és némaság legyen.

Önök pedig, a Kur-salonban szigetelten, boszankodnak, hogy az ujságok üresek.

Pedig itt nap-nap után erősebb a bős vadászat a themára, azért, hogy az önök sziesztájának meg legyen a szokott kis fűszere. Ez a kis fűszer most sokba kerül.

Ha nem is a pokol fenekéről kell előkeritenünk, bizonyára a levegőből kell vennünk. S még a légkörnek is meg vannak a maga határai. Bármily hálás mesterség is, nem lehet mindennap konstataálni, hogy a francia köztársaság megszilárdult, vagy hogy a francia köztársaság meg van rendülve; a párbaj elleni mennydörgésekben is illő szüneteket kell tartani; a Csatár fekete sapkájáról sem lehet két vezér-, négy tárcza- és nyolcz »petit«-czikknél többet gyártani; ama nem éppen új törtétiak: a regényiróról, a ki megváltoztatja a regénye végét, hogy a barátja megnyerje a fogadását, vagy az örült angolról, a ki a lóversenyen eljásza a szeretőjét, csak roppant óvatossággal alkalmazhatók; s végtére a Bandi csizmasarkáról s a Málí néni befőttes üvegeiről sem lehet rendületlen nyugalommal humorizálni napról-napra, bár ez a sport ujabban meglehetősen divatba jött. *Théma* »kell nekünk, ha nincs is a világon,« mint a

Szép Heléná-ban éneklük, és sehol egy lottó-per, sehol egy becsületes botrány, mely megmentsen bennünket.

Lelkünk legmélyén mindannyian, egy halva született vágyat hordozunk. Sóvárgással vegyes rezignációval gondolunk az arany-korra, midőn hasonló alkalmakkor a szerkesztőség egyszerűen kijelentette, hogy »fő-munkatársunk meghívást kapván szüretre, a lap bizonytalan ideig nem fog megjelenni.« De haj, mi későn születünk erre a szép világra! Nagyon öreg század gyermekei vagyunk; az arany-korról már csak ábrándozhatunk.

Ezek a patriárhális szép idők elmúltak, s önök követelőbbek, mint valaha. Azt kívánják tőlünk, a mit az égietől sem mernek remélni, hogy a *nem történet legyünk történetlé*. Pedig, ha tudnák, mit tesz az, lesben állani a témára reggeltől a késő éjszakáig, elnézőbbek volnának irántunk. Ha tudnák, micsoda állapot az, mikor se emberre, se állatra, se Istennek semminemű teremtésére, se arra, a mit hallunk, se arra, a mit olvasunk, nem vagyunk képesek figyelni, hacsak megirandó anyagot nem találunk bennök: nem panaszkodnának ráink, hanem elismernék, hogy a vadkacsaeshez nem kell annyi türelem, mint a mi sportunkhoz.

S minő csalódásoknak vagyunk kitéve! Mikor vagy huszonnégy óráig szakadatlanul lesben állottunk, s mármár azt hisszük, hogy elcsipjük a témát, a nemes vad kisiklik körmeink közül, s egy pillanat múltán már tul van a lőtávolon. Ime egy intímus adat a téma-vadászok életéből.

Tegnap négyen ültünk a műhelyben. A hiu Csongor, a ki örökre megharagudnék rám, ha e helyütt nem nevezném kitünő kollegámnak, az érzékeny Tiborcz, a léha Idem, s az én csekélységem. Ingujjban voltunk és tarokkoztunk.

A szerkesztő, öt perczzel előbb, eltávozott boldogabb vidékre.

— Uraim — szólt hozzánk — én visszavonulok költői magányomba. A lap már megvan, csak az első cikk hiányzik. Ennek a gondját önökre bízom. Nekem költeményt kell írnom. *Az erdő parancsol!*

— Uram — válaszolt az ünnepélyes Csongor — megbizhatik bennünk. Engedelmeskedjék az erdőnek, ugyanis igen ritkán szokta megfogadni a szavát.

— Viszontlátásra, uraim — bucsúzott el tőlünk a szerkesztő. — Remélem, ha visszatérek, készen mutathatom meg önöknek az „*Aranyhaju Böskét*“, melyet illusztráltak, mielőtt megírtam volna.

Viharosan megéljenzük, s ő eltávozott. Tudtuk jól, mit parancsolt neki az erdő. Az erdő azt parancsolta, menjen fel az *Ollhou*-ba, s ott egy félorai költői szendernek adja át magát. De belenyugodtunk, hogy távozik. Mert a hányszor ráink tévedt a tekintete, ez a tekintet végigjárta egész belsőnk, s lelkünk minden zugában az első cikk témája után kutatott. S szégyeljük elötte lelkünk ürességét.

A hogy betette maga után az ajtót, sorsot huztunk a helyekre, levetettük a kabátjainkat, Idem osztott, s Tiborcz mindjárt első léleketre kimondta a pagát ultimót. Egy negyedórára elfelejtettük összes bajainkat. De egy supracontra solo-volat után, melyet fizetnie kellett, Idem elég kegyetlen volt előállani a *memento*-val:

— Voltaképpen mi is lesz hát az az első cikk?

Mindnyájan elkomorodtunk. A tekintélyes Csongor azonban, pár pillanatnyi csend után, így nyilatkozott meg:

— A walesi herczeg még mindig napirenden van. Ugy hiszem, abban maradunk, hogy Tiborcz ur ki fog kelni a játékdüh ellen. Segít a huszas tous-les-trois-val!

— Nem, nem; a walesi herczeggel már végeztünk

— tiltakozott Tiborcz. — Négy király!

A walesi herczeg el volt ejtve. Anglia jövőbeli királyát skartba tettük; a tréfle-király fontosabb személyiségnek tűnt fel előttünk, mint brit országok örököse.

Egy fél óra múltán Tiborcz hozta szóba a fejünk felett lebegett Damokles-kardot.

— Ha Idem ur szóba hozná a vízvezeték kérdését...

Három szemrehányó tekintet volt rá a válasz.

Nem voltak szerencsésebbek a következő ötletek sem: A szabadság-szobor pályaművek tisztelet-díjai, melyeket a város csak a jövő században fog utalványozni az éhtifuszban elhullott szobrászok unokáinak. — A fekete selyemsapka története az ó-, közép- és új-korban, különös tekintettel ama mágnásokra, a kik legutóbb divatba hozták. — Az omnibusz-kérdés, kiváló figyelemmel ama jeles város-atyákra, a kik az omnibuszokat a lehető legkönnyebben nélkülözhetik. — Pálmay Ilka, mint regényíró. — A magyar iskola-egylet érdemei a német színház körül.

Tiborcz, a kiben már fölébredt a vadász-szenvedély, végső kétségbeesésében beleásta magát a vidéki lapokba. Csongor a napsugáron játszó porszemeket nézte. Idem elővette a zsebkendőjét, s két könyecseppet törült ki a szeméből (Beniczky Ferenczet siratta). Én ugy tettem, mintha gondolkoznám.

Egyszerre mindnyájan felriadtunk, mert Tiborcz azt kiáltotta, hogy: *Heiiréka!*

És elibénk tárta friss tapasztalatainak összes kincseit.

Kolozsvárott egy diák, a ki megbukott az érettségig, agyonlőtte magát. Nagy-Váradon egy kis fiu, a kit megbuktattak a németből, beleugrott a Peczébe. Pozsonyban pedig egy kitünő tanuló, a kinek azt mondta az énektanára, hogy: »Te belőled se lesz kántor soha,« elkeseredésében a vonat elé feküdt.

Mindnyájan föllélekedtünk. A téma megvan. A gyermekek öngyilkosságáról kell írni.

Ugy határoztuk, hogy az első cikket az fogja megírni, a kinek a vacsora utáni tarokkban először elfogják a huszonegyesét. Addig pedig elszéledtünk, ki jobbra, ki balra.

Csongor az Andrassy-útra ment, Tiborcz a várba, Idem a Margit-szigetre, én meg a Józsefvárosba. De bármerre jártunk, mindenütt a gyermekek öngyilkossága lebegett előttünk. Előkerestük emlékeztünk tárházából legkeserűbb iskolai emlékeinket, hogy beleéljük magunkat az illő hangulatba, meghánytuk-vetettük magunkban, mily kevés súlyt fektet az iskola a nevelésre, hasonlatokat kutattunk az iskola és egy akadályversenypálya között, s éles kifejezéseken törtük a fejünket, hogy méltóképpen fakadhassunk ki a Twist Olivéreken zsarnokoskodó burokraták ellen. Csak a gyermekekkel voltunk megelégedve.

— Derék gyermekek! — monologizáltam magamban — milyen szép tőlük, hogy megöngyilkolják magukat, csak azért, hogy nekünk első cikk-tárgygyal szolgáljanak! Valódi vértanui ők a hirlapírásnak, mert hasonlóan a Heródes apró szentjeihez, öntudatlanul, de mindnyájunk érdekében szenvedtek mártiromságot.

Mikor az estéli tarokkra összegyűltünk, már mindnyájan ki voltunk békülve a világ folyásával. Az írás nem nagy dolog, ha a téma megvan. A sors reám esett, s én nem is zúgolódtam sorsom ellen.

De annál nagyobb volt a rémületem, mikor hozzá ülve az íráshoz, egy pillanatra kezembe vettem az esti lapot. A gyermekek, a mi apró szemzeink, nyilatkoztak, még pedig mind a hárman! A kolozsvári diák a következőket jelentette ki: Primo, kutyabaja. 2°, maga koholta öngyilkossága hírét. 3°, Csak Gáspár Imrét akarta utánozni,

s azt kívánta elérni, hogy a *Fővárosi Lapok* sietve adja ki egy kritikán alulnak ítélt költeményét, a mi meg is történt. Egyébként megragadja az alkalmat, hogy a nevét még egyszer kinyomtassa, s azért közzéteszi a jelen nyilatkozatot. A nagyváradi kis fiu oda módosította a róla megjelent halál-hírt, hogy megbukott ugyan a németből, sőt a Peczébe is beleugrott, de pusztán fürdési célból. A pozsonyi tanuló végre azt nyilatkoztatta ki, hogy az öngyilkosság gondolata tényleg megfordult ugyan elméjében, s erről említést is tett barátjainak, de jobban meggondolta a dolgot, s azóta már el is szerződött a Csallóközbe kántornak.

— Gyáva kor! — mormogtam magamban. — Már a gyermekekben sem lehet bizni! Hová jutunk, hová jutunk?!... Így maradtam én théma nélkül, s így történt, hogy az első cikket nem tudtam megírni.

Masque.

Ullmann Károly Pál.

Ullmann Károly Pál, az első magyar általános biztosító társaság igazgatója halt meg. Ki tudja, hogy ki volt ő? Tudják Budapest leggazdagabb és legszegényebb emberei. A leggazdagabbak azért tudják, mert rokonságban, üzleti és magánbarátságban állt velük. A legszegényebbek pedig tudják azért, mert igen jól ismerték hozzá a járást. Sokat is jártak hozzá, mert sohasem fáradtak oda hiába. Ebből sejthető, hogy Ullmann Károly Pál, hármennyi kötelék fűzte is a leggazdagabbakhoz, azok közé sohasem tartozott. Ő önkéntesen elismert a kommunizmusból annyit, hogy: »a mi az enyém, az szegény embertársaimé, de a mi az embertársaimé, az nem az enyém.«

Ma nem a bölcs álmodozók, nem a passzív jóságos emberek vannak divatban, hanem az erélyes cselekvők.

Ullmann Károly Pál álmodozó bölcs volt, ki csupa jót cselekedett. A jó cselekedet pedig passzivitás, mert legkevesebb láttatja van. Kinek ötlenék szemébe, hogy egy-egy szegény ördög nem éhezik, hogy ez és amaz nincsen kétségbeesve, nem megy a Dunának? Az csak természetes, hogy az emberek élnek. És ki gondolna arra, hogy ezek között, akik élnek, egyik-másik nem a rendezett társadalomnak, nem a gondoskodó államnak és nem is a saját energiájának köszöni az existenciáját, hanem egy könyörületes szívnak, egy nemes grand seigneuri lelkülettel megüldött, vagy megvert embernek, aki discret módon bújik el a hálálkodás és a feltűnés elől; akinek a balkeze valóban nem tudja, mit csinál a jobb; aki, ha a szerencse áldásai rá hullanak, tovább adja azokat a szerencsétleneknek; akiben nincs semmi hiúság: nem akar sem titkos, sem közelismerést; akinek nem becsúvágy a nagy alkotás, ellenben bölcsészete és szenvedélye a jóság.

Nem játszott országra szóló szerepet soha; még csak kisebb körben sem akart feltűnni. Semmi sem kellett neki, ami az »Ego« protectióban részesítése lett volna az »Alter« felett.

Hír, dicsőség, rang, vagyon — mindezekkel nem törődött. Nem nézte le, nem gyűlölte ezeket sem, hiszen akkor sok embertársához lett volna szigorú. De ő nem volt szigorú soha más iránt; ő lefeljebb enyhe gúny mosolylyal jelezte, hogy mások gyarlóságainak megítélésére van esze, de azok megbocsátására is van szíve. Olyan bölcs volt, aki mindent megbocsát, mert mindent megért.

Gyönyörűségét találta a költészetben és a művészetekben. A halálos szélhűdés is ott érte el a nyitott zongoránál. Hirtelen megbémult ujjai hamisan fogták a végső akkordot. Ez a disharmonia a harmonikus, nemes lélek utolsó feljajdulása volt.

Cupressus.

☞ **A parlamentből.** Ez is van még. Nincs ugyan olyan házsártos, örökké csörölő-pörölő feleség, akire az ura jobban ráunt volna, mint a közvélemény a tisztelt házra, hanem azért a tisztességes ember mégsem veri haza a feleségét, amíg csak nem muszáj. A parlament tehát ülészik egyre és vitatkozik a felett, amivel minden gyerek már rég tisztában van. *Bölvös* Károly mond egy ötödfélóráig tartó beszédet, tele elmésséggel, üresen az igazságtól. A produkció hat, a tehetség imponál, — hanem a közmondás szerint minden csoda csak három napig tart. Harmadnapra már el is feledtük a nagy védő hatalmas plaidoyerját, melyet a vádlott megyerendszer mellett tartott. Utána jön végtelen árja a pro és contra Matkovics Tivadaroknak, Kiseknek, Nagyoknak, Szabóknak és Kovácsoknak. Egy-egy kis gróf közbe-közbe rövid szenzációt okoz azzal, hogy lám, hiszen ezek sem beszélnek kevésbé okosan, mint más szegény ember fia. S aztán folyik tovább nagy lassan a vita szürke, sekély medrű, széles folyama. Kis zöldelő szigeteket képez a sivár áradatában Barossnak egy-egy közbevetőleg elintéző törvényjavaslata. A vas miniszter nyakra-főre szerzi az államnak a vasutakat és gőzhajókat. Csatár apprehendálja, hogy a miniszter a kormányozható léghajó beszerzésére még nem gondol, de egyébként még ő is elismeri, hogy Baross nagyban gyarapítja az ország javait. De szüksége is van a szegény hazának új kincsekre, mert némely honatyák nagyon sokat pazarolnak a haza rovására. Határozottan lopják az idejét. Pedig az idő pénz.

* * *

♀ **Francia szívelyesség.** A szél ellen nem lehet fűtyülni. A francia barátsághoz mindig nagy kedvünk volt, — no, de ez az egy nem megy. A francziák bele vannak bolondulva a szlávokba s könnyebb egy hiszterikus dámát érvekkkel meggyőzni, hogy a tagbaszakadt csaposlegény nem neki való szerető, mint a francziákat durva ideáljukból kiabrándítani. Már most cseh lapokban azzal vádolják a francia diákok a magyar diákokat, hogy ezek az ő rovásukra potyáztak. Nos, ami ezt illeti, hát bizony nincs még abban sem valami rettentő dolog, ha a francia diák pajtás esetleg kifizetett is egy piccolót a magyar diák-pajtásnak. Aminthogy a magyar, aki pedig — ma foi! több francziát látott már potyázni, mint ahány piccolót a francia diákok fizettek, soha sem panaszkolta fel francia-ellenes lapokban, hogy hány frankjába került a francziákkal megkisérlett barátkozása. Különbben a magyar diákok kereken tagadják, hogy a francia ifjuurak egyáltalán egyebet is fizettek volna, mint a saját piccolóikat. Vagy tán ez a baj? Tán azt vette zokon a négy kis gall studiózus, hogy őket nem tekintették a magyar nemzet vendégeinek? Mert el vannak ám kissé kényeztetve a francia urak.

* * *

♂ **Magyarfalás.** Mig mi Budapesten loyalsan megnyitjuk az ajtót a bekívánczó német Thaliának, addig Bécsben, az országgyűlésen föláll az antiszemita, antiromán, antiszláv és antiturán *Luéger* és vad bolondságokat köpköd ellenünk. De a bolondságok között olyasmikkel is vádol bennünket, amelyek bárha igazak volnának! Azt találja, hogy mifélegázzuk az egész monarchiát, németestől, mindenestől. Hiszen, ha ez így volna, akkor mi csakugyan fenyegetések volnánk. Hanem, fájdalom, mi ugyan igen derék gyerekek vagyunk, de azért a mi energiánk sem képes csodákat tenni. Lám, már se *Taafe* gróf osztrák miniszterelnök, se *Suess*, a nobilis reichsrath nem találják veszedelmesnek a mi zsarnokságunkat. Ezek az urak, különösen *Suess*, igen szépen keltek védelmünkre, úgy hogy *Luéger* urnak hálával tartozunk, amért földidzte az osztrákok mellettünk való demonstrációját. Különbben, a mit *Luéger* ur ellenünk elmondott, az is csak plágium, azt is a magyaroktól csente. Az ő beszédét már itthon

nálunk számtalanszor elmondotta Csanády Sándor urunkbátyánk s elmondandja még számtalanszor, ha csak az Isten élteti őt és, ha csak össze nem omlik »Ausztia-Bécs.«

☿ **Éljen, eviva és zsviú!** Ez a három exclamatio birkózott egymással a királylító Fiume utczáin. Az első és a második szövetkezett a harmadik ellen, mely tolkodó durvasággal lépett fel. Mindenik nemzetiség azt akarta a királynak »ad aures« demonstrálni, hogy Fiumében ők vannak többségben, a város az övék. Ez a kötekedés nagy bolondság, mert Fiume ugyanis mindegyüké és egyiküké sem. Fiume az egész magyar birodalomé s így Horvátországé is, mert ez az egész birodalom egyik része. Az igaz, hogy olyan része, amelylyel illetlenség volna dicsekedni.

IRODALOM.

Lévai Dezső vidéki hirlapíró *Otthon* czim alatt egy tíz ívre terjedő novella-kötetet fog kiadni, melyhez *Siputusz* írja az előszót. Előfizethetni *Bater* János nyomdásznál Szegszárdon 1 frt-jával. A fürgé tollu fiatal írótól mi is közöltünk már egy kis karczolatot.

Lónyai Jánosné naplóból megjelent a II. kötet, mely a fenkölt lelkü urnő elmékedéseit, aphorismáit tartalmazza. Októberre egy harmadik kötettel az egész mű be lesz fejezve.

A 24. számban közölt sakktalány megfejtése.

Pán halála. Reviczky Gyulától.

A természetből elszállott a lélek,
Eztán a földön isten nem mulat
Nem lesznek többé gondtalan kedélyek,
Jön a szívet fásító öntudat.
Egyhanguság, elmékedés unalma
Oh Pamus, ezt jelenti jóslatod
Meggzúnt istenek pogány uralma
Meghalt a nagy Pán, a nagy Pán halott.

A 25. számban közölt kocka-rejtvény megfejtése:

1	3	5	7	2	4	6
2	4	6	1	3	5	7
3	5	7	2	4	6	1
4	6	1	3	5	7	2
5	7	2	4	6	1	3
6	1	3	5	7	2	4
7	2	4	6	1	3	5

Helyesen fejtették meg: Adler Vilma, Schön Róbert, Lovasné Galgóczy Erzsébet, Klár Peppi, Sovány Károly, Nagy Miklós, Rendes Ilona, Kiss Eveline, Neufeld Mór, ifj. Rakovszky Károly, Pogány I., Misner József, Kovacsóczy Kázmér, Weisz Izidor, Roboz L., Rotter Olga, Pék Ida, Böhm Ella.

KÉPTALÁNY.

HETI POSTA.

Lapunk azon tisztelt előfizetőit, kiknek előfizetése a mai számmal lejár, felkérjük, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek. Következő számunkat csak azoknak küldjük meg, a kik a hét folyamában a lap megküldése iránt intézkednek.

Bekötési tábláink »A HÉT« III. kötetéhez már elkészültek és 1 frt 30 krért (a portót és csomagolási díjat betudva) megrendelhetők.

Budapest. F. I. Hogy a német színház építésére a tanács előterjesztése után a közgyűlés is meg fogja adni az engedélyt, előre látható volt. S ebben a határozatban mi nem találunk semmi meglepőt. Olyan hazafiak, a kik csak addig magyarok, míg a népszámlálási iverken színt kell vallani s a kik előtt a Millöcker műzsája kedvesebb, mint a magyar művészet, még mindig számosabban vannak, mint gondolná az ember. Az érdekes csak az, hogy ugyanazoknak az uraknak, a kik oly szörnyen féltették a népszínházat a magyar vígjátékszínházról, ez alkalommal eszükbe se jutott, hogy tán a német operette is csinálhat egy kis konkurrencziát a magyar népszínműnek. Csodálatosképpen elfelejtették azt is, a mit a multkor oly kétségtelennek állítottak, hogy Budapesten egy új színház teljesen fölösleges; ellenkezőleg, ez alkalommal nagyban bizonygatták, hogy a Lesser ur színházára már csak azért is nagy szükség van, mert a jövőendő nemzedéke máskülönbön az Orfeumban tanulná meg a német szót, Ilyen módon persze a legkétesebb intézkedések mellett is érvelhet az ember. Mert a rossznak is meg van maga a jó oldala s reméljük, ennek a szégyenelni való határozatnak is meg lesz az az előnye, hogy az őszi községi választások alkalmával mementőül fog szolgálni. És hogy ha ez alkalommal a város tanácsából kirekednek az oda nem való elemek, akkor csakugyan nem hiába építik a német színházat.

Budapest. A. B. Az anekdota, melyet ön a dohányzásról irt cikkünk irójának a fejére idéz, előtünk is ismeretes. Csakhogy ön téved, a dolog nem D. Ferenczcel esett meg. A »parc Monceau« historiografusai legalább a Lajos Fülöp francia király számlájára írják. Szerintök a nevezett királynak volt egy igen kedves kertésze: az öreg Schöne, a ki szabad száju ember volt s a kinek a bizalmaskodásait a király mosolyogva hallgatta, mint ahogy a római urak hallgathatták rabszolgáikat, a kiknek az év egy napján: márczius idusán, a szabad beszéd meg volt engedve. Az öreg Schöne a virágain és a pipáján kívül csak a királyt bálványozta, de a pipázásról az ő jelenlétében se tudott lemondani. »Hogy az én jelenlétében pipázik — szölitotta meg egyszer a király — még hagyján; de a királyné és a főhercegnők előtt is ilyen pogányul füstöl, az még se járja.« — »Sire — felelt Schöne — nem tudok letenni róla. Ha felséged nincs meglegedve, ám kergessen el. Talán meg fogok halni bánatomban, de pipámmal a számban.«

Abonnens. Mit képzél? Magyarországon körülbelül nyolczszáz színész van; csak nem referálhatunk róluk sorra, ha egy-egy új szerepet méltóztatnak eljátszani?! Mi csak a művészeti eseményekről közlünk recenziókat; a személyes hiúságokat nem szolgáljuk.

Budapest. M. G. Mint albumlap egészen helyén van. Közlésre azonban nem alkalmas.

Budapest. »A hét akol.« Tompa genrejában irt népmese. Kissé konvencionális, kissé ósdi, kissé hosszú.

Istenítélet. A tulajdonképeni point szép, de az eleje fárasztó. Az isteniületeket magyarázni különben is fölösleges, mert mindnyájan tudjuk, ismerjük. Küldjön inkább valami humoros vagy burleszk dolgot, hisz az az ön genreje. Collegiális üdvözlés!

Nem közölhetőek: W. I. Könyvecsek. — Fehér Anna. — Hozsánna. — A Stefánia-uton. — A piskii szobornál. — M. L. Üldögélünk. — Mikor legelőször... — H. R. M. Légy áldva. — Ha téged. stb. — Csongor. Hegyi idyll. — H. L. Emlékkönyvbe. — Hallgass szívem. — Torony és föld. — Ego. Szellősrás.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Főmunkatárs: JUSTH ZSIGMOND.

Selyem-Grenadines fekete és színes (mint-egy 28-féle faj és 200 különböző szín) — közvetlen magánégyneknek — közvetítők kizárásával: 95 krtól egész 9 forint 25 krtig méterenkint vitel- és vámmentesen. — Minták posta fordultával HENNEBERG G.-féle selyemkelme-gyári-raktár Zürichben (Svájc). Csász. és kir. udv. szállító.